



STICHTING JENNY & LUC PEIRE

**DE JUDESTRAAT 64
B-8300 KNOKKE-DORP**

BULLETIN 12 - JULI 2014



Beeldend kunstenaar **Luc Peire** (Brugge 1916 – Parijs 1994) evolueerde vanuit het expressionisme (in het zog van Constant Permeke) over een persoonlijke reductie en stilering van de menselijke figuur (tijdens de jaren '50) naar een voorstelling van de mens als spiritueel wezen, gesymboliseerd in de verticale beweging en gesitueerd in een uitgebalanceerde ruimte. Zo groeide Peire internationaal uit tot de meester van het abstract verticalisme. Voor deze ontwikkeling was de artistieke dialoog met figuren als Eduardo Westerdahl, Alberto Sartoris, Josep Maria Subirachs, Michel Seuphor, Leo Breuer, Henri Chopin en Mathias Goeritz cruciaal.

Met de zwart-wit-'graphie' als persoonlijke kunstvorm bereikte Luc Peire de essentie van zijn doorgedreven verticalisme. Hij paste dit model van geritmeerde 'optical art' toe in zijn drie spiegel-environments (1967, 1968, 1973) waarin hij in uiterste consequentie de climax van zijn artistieke streven bereikte: het oneindige (*l'infini*) en de ruimte (*l'espace*). Peires wil tot samenwerking met andere kunstenaars, architecten en urbanisten leidde tot heel wat integratieprojecten in België en Frankrijk.

De artistieke carrière van Luc Peire volgde een internationaal parcours. Daarover getuigde de echtgenote van de kunstenaar, Jenny Peire-Verbruggen, in haar dagboeknotities *De ateliers van Luc Peire*, postuum in 2001 uitgegeven door Ludion (Gent-Amsterdam) en geannoteerd door Marc Peire.

In juli 2003 stelde *Atelier Luc Peire - Stichting Jenny & Luc Peire* het atelier van de kunstenaar te Knokke (België) open voor het publiek.

Atelier Luc Peire – Stichting Jenny & Luc Peire, door de kunstenaar zelf bij testament opgericht, heeft tot doel het oeuvre van Luc Peire voor een zo ruim mogelijk publiek open te stellen en zijn leef- en werkmilieu in stand te houden.

De Stichting is gevestigd in de De Judestraat 64 te B-8300 Knokke-Dorp, waar zij beschikt over het atelier, de bungalow en de tuin van Jenny en Luc Peire. Ze richtte er ook een functionele nieuwbouw op als 'kluis' voor de werken van Luc Peire met een kleine tentoonstellingsruimte, ontworpen door de architecten De Bruycker-De Brock. Voor het tentoonstellen van Peires sleutelwerk *Environnement I* uit de Collectie van de Vlaamse Gemeenschap, werd de tuin uitgebreid en is door hetzelfde architectenduo een 'tuinkamer' ontworpen. Het archief van de Stichting verzamelt en bewaart alle gegevens en materiaal over Luc Peire, zijn oeuvre, zijn artistieke en familiale omgeving.

Het bestuur van de Stichting bestaat uit: Anne ADRIAENS-PANNIER (dr. in de kunstgeschiedenis), Jacques BOYON (ex-minister, ex-kamerlid), Michèle BROUTTA (galeriehoudster, uitgever), Peter DE BRUYCKER (architect), Beatrijs DEMEESTER (kunsthistorica), Marc DUBOIS (architect, docent), Marc PEIRE (kunsthistoricus), Patrick-Gilles PERSIN (kunstcriticus), Eliane RAIGNAULT (ex functionaris ambassade), Romain Nicolas SCHUMANN (Art Consulting), Patrick VAN HOESTENBERGHE (ere-notaris).

Bezoek na afspraak.

conservator@lucpeire.com

De Judestraat 64

B-8300 Knokke-Dorp

www.lucpeire.com

Cover: 1954. Luc en Jenny Peire met Josep Maria Subirachs bij *La doña de Putifar* in de tuin te Knokke.

Foto: Archief Stichting Jenny & Luc Peire, Knokke

**BELANGRIJKE MEDEDELING!
BULLETIN ENKEL ELEKTRONISCH**

Sinds 2013 verschijnt het jaarlijks bulletin van de Stichting Jenny & Luc Peire niet meer in de vorm van een gedrukte editie, maar enkel nog elektronisch op de website van de Stichting www.lucpeire.com

De websitebezoeker vindt er ook de 11 (tussen 2003 en 2013) verschenen bulletins terug.

Wenst u verder op de hoogte te blijven van de nieuwsberichten en komende activiteiten van de Stichting Jenny & Luc Peire, stuur dan uw mailadres (via www.lucpeire.com) naar conservator@lucpeire.com

INHOUD

Retrospectieve <i>Luc Peire</i> te Luxemburg (Marc Peire)	4
<i>Luc Peire en de tekening. Stichting Jenny & Luc Peire, Knokke (Anne Adriaens-Pannier)</i>	6
<i>Luc Peire, grafisch werk. Huize Lismonde, Linkebeek (Marc Peire)</i>	19
Luc Peire - Josep Maria Subirachs (Marc Peire)	20
Schenking correspondentie Luc Peire - Ludo Bekkers (Marc Peire)	24
Restauratieproject Luc Peire (Caroline Witvoet-Rohden & Felicitas Rohden)	25
Vlaanderen beschermt fresco's van Luc Peire (Marc Peire)	26
<i>Mwinda Mingi</i> van Luc Peire belicht (Marc Peire)	27
Addenda <i>Luc Peire. Catalogue Raisonné of the Oil Paintings</i> (Lannoo, Tielt, 2005)	
Addenda Catalogue Raisonné	28
Addenda Bibliografie Luc Peire	29
Addenda Exposities Luc Peire	33
Addenda Veilingen olieverfwerken Luc Peire	34



03.2014. *Luc Peire. Du figuratif au vertical* in La Galerie d'Art Contemporain "Am Tunnel", BCEE, Luxembourg.
Foto: Thomas Koester

Retrospectieve *Luc Peire* te Luxemburg

Van dinsdag 18 maart tot en met zondag 7 september 2014

La Galerie d'Art Contemporain "Am Tunnel"

Marc Peire

In het kader van de vieringen rond de twintigste verjaardag van het overlijden van Luc Peire loopt van 18 maart tot en met 7 september 2014 een grote retrospectieve *Luc Peire* in Luxemburg. Voor het eerst in dit land vindt die plaats in de unieke galerie, "Am Tunnel", ingericht door Banque et Caisse d'Epargne de l'Etat, Luxembourg (BCEE). De prestigieuze verbindingsruimte onder en doorheen de indrukwekkende gebouwen van het hoofdkantoor is vrij toegankelijk voor het publiek.



*Vernissage 17.03.2014. Anne Adriaens-Pannier, voorzitter Stichting Jenny & Luc Peire, tijdens haar openingstoespraak.
Foto: BCEE*

De tunnel, niet minder dan zevenhonderd meter lang, biedt ruimte en mogelijkheden om Peire met ongeveer honderdveertig werken chronologisch en doorheen al zijn facetten te volgen. Via schilderijen, graphies, tekeningen en gravures wordt de bezoeker geboeid door Peires artistieke zoektocht en ontwikkeling van figuratief naar abstract verticalisme. De Stichting Jenny & Luc Peire verleende haar volle medewerking op het gebied van selectie, accrochage, archiefdocumentatie, informatief en kunsthistorisch advies. De werken voor de tentoonstelling zijn voor het overgrote deel afkomstig uit de verzameling van de Stichting. Voor de beginperiode tot 1952 werden werken uit privébezit geleend, die tot op heden zelden aan het publiek zijn vertoond.

De pers is vol lof: "(...) *cette exposition nous permet de prendre de l'imaginaire d'un artiste pluridisciplinaire : peintre, graveur, dessinateur, concepteur d'intégrations architecturales et c'est assez fascinant (...)*". (BECKER, Nathalie, *A la galerie Am Tunnel. Le chantre du "Verticalisme". Rétrospective consacrée au peintre belge Luc Peire*, Luxemburger Wort, Luxembourg, 09.04.2014, p. 13)

Luc Peire *du figuratif au vertical*

1916 - 1994 Exposition du 18 mars au 7 septembre 2014



A gauche extrait de « La Famille Godderis », 1951, à droite « Meteor », 1990



SPUERKEESS

Äert Liewen. Är Bank.

Luc Peire du figuratif au vertical

La Galerie d'Art Contemporain "Am Tunnel"
Bâtiment Rousegaertchen de la BCEE
16, rue Ste Zithe
L-2763 Luxembourg

Vrije toegang

Bezoekuren:

van maandag tot vrijdag van 9u tot 17u30

zondag van 14u tot 18u

Contact voor groepsbezoek: r.kettel@bcee.lu

www.bcee.lu: "Am Tunnel" art gallery

Hommagetentoonstelling Stichting Jenny & Luc Peire, Knokke 28.06 - 07.09.2014

'Het reliëf van potlood op papier' Luc Peire en de tekening

Anne Adriaens-Pannier

De materiële sporen van de tekening

In het zorgvuldig bewaarde archief van Luc Peire bevindt zich een klein Clairefontaineschrift met ruitjes, waarin onder de titel 'Identification B: dessins – aquarelles – gouaches – petites études' (Identificatie B: tekeningen – aquarellen – kleine studies) een genummerde en gedetailleerde lijst van de werken op papier is genoteerd. Eén en dezelfde hand, die van Jenny, de vrouw van de kunstenaar, heeft deze lijst opgesteld. Waarschijnlijk in de jaren 1980 begon zij alle tekeningen waarvan zij een spoor had bewaard, nauwgezet op te schrijven: naast een nummer in het rood staan de titel, het ontstaansjaar, de techniek, soms de afmetingen en de naam van de verzamelaar of de instelling waar het werk naartoe was gegaan. De eerste tekening is 1934 gedateerd, de laatste 1993. Op die manier werden 393 tekeningen ordelijk opgelijst, van een totaal van 548 nummers welke vandaag geïventariseerd zijn voor de catalogue raisonné die in voorbereiding is. De laatste drie werken – uit 1954, 1969 en 1993 – zijn in het onzeker handschrift van de kunstenaar genoteerd¹ en wijzen op een verlangen om zo volledig mogelijk te zijn. Naast de nummers 1B tot 151B staat een rode letter V, voor 'verkocht'. Deze werken kwamen kennelijk terecht bij bekende verzamelaars als Tony Herbert, Maurits Naessens, Gustave Nellens, of bij gerespecteerde kunstkenneren, onder wie Robert Delevoy, Karel Geirlandt en Ludo Bekkers. Daarna verschijnen andere letters, met potlood geschreven, bijvoorbeeld een K of een P, die op de bewaarplaats van de tekening slaan, namelijk het atelier in Knokke of in Parijs. Deze laatste annotaties en ook enkele verwijzingen zijn van recentere datum en refereren soms aan de schilderijencatalogus die door Marc Peire, de neef van de kunstenaar, werd samengesteld.

Tekenoefeningen

Peire, die een uitstekende leerling was in het tekenatelier van de academie van Brugge, bleef zijn tekentalent onafgebroken verder ontwikkelen en vond van meet af aan altijd wel een geschikte plek of een motief voor een bescheiden compositie. Enkele tekeningen die de datum 1932 dragen, en dus de in het cahier opgesomde werken voorafgaan, getuigen van een doelgericht zoeken, punt per punt, naar de essentie van zijn model. De kunstenaar werkte vanuit een innerlijk elan en 'vond een vorm uit' die meer te maken had met het tekenen zelf dan met een poging tot werkelijkheidsgetrouwe voorstelling. Met de woorden van Henri Matisse: de weg van het potlood op papier is te vergelijken met de manier waarop een mens tastend zijn weg uit de duisternis zoekt. Peires inspiratiebronnen waren toen de mens, een portret van grootvader, en de natuur, een landschap in perspectief, een bloemstilleven; en hij maakte voor deze eerste sporen van artistieke creativiteit gebruik van grafietpotlood, vetpotlood, Oost-Indische inkt.

Gaandeweg, tijdens wandelingen in de natuur rondom Brugge en toen hij later per toeval een atelier kon delen in een huisje op het platteland, begon hij zowel zijn thematiek als zijn palet te verruimen. In een ongehinderde monoloog, tussen 1936 en 1938, vestigde hij zijn blik op de wezens die de mens bij het werk op de akker vergezellen, een os, een paard, een *liggende koe*, 1938 (ill. 1). Hij zette het volume stevig neer op een eerder klein blad, en vertaalde zo de energie van de met de aarde verbonden massa van het dier. De tekening, met soepele gebogen lijnen en arceringen, rondingen en krullen, benadrukt de vormen en silhouet van de koe. Moeizaam probeert het vetpotlood het vitale element te vatten.

¹ Jenny overleed op 19 januari 1993.



1. *Liggende koe*, 1938, IMP 460B, privéverzameling. Foto: Bollaert & Moortgat

In contrast hiermee legde de jonge kunstenaar zich in dezelfde periode toe op de weergave van colonnades, fonteinen en architectuurperspectieven, waarschijnlijk in het raam van een opdracht voor de academie. Hij gebruikte Oost-Indische inkt en inkt die zich beter leende voor een nauwkeurige lijn.

Het pastelkrijt, met zijn fluwelige lijnen en vermorzelde poederachtige materie, bood meer vrijheid. De droom van de tekening beantwoordde aan een geestestoestand die het motief veranderde in de expressie van een visuele indruk. Een huis op het platteland weerspiegelt zich in een vijver; de zware atmosfeer van witte wolken vervluchtigt in de onmetelijke ruimte.



2. *Ongerept landschap*, 1941, ILP 370B, verzameling SJLP. Foto: MP

De aquarellen die natuurgezichten met velden en hooimijten of een bosachtig *Ongerept landschap*, 1941 (ill. 2) voorstellen, tonen verschillende benaderingen van de waterverftechniek, met steeds de voor dit medium kenmerkende vaart. Ofwel trok Peire met een fijn penseel scherpe krachtlijnen op een egale achtergrond van transparante kleuren, ofwel liet hij het doorweekte papier direct de kleur opsorpen om zodoende de natuurmotieven te herscheppen in een bewegende materie. Vooral tussen 1938 en 1941 experimenteerde hij hiermee.



3. *Naakt op de rug gezien*, 1945, ILP 120B, privéverzameling. Foto: Bollaert & Moortgat

De studie van de figuur, in rust, *Mijn vader*, 1939, in beweging, gekleed, naakt, hing natuurlijk samen met de academieopleiding. Tussen 1938 en 1945 ontstonden meer dan veertig schetsen, studies en afgewerkte tekeningen, uitgevoerd in Contépotlood, houtskool, pastel, sanguine en bister, die de titel *Naakt* (ill. 3) kregen: rechtopstaand, gebogen, liggend, op de rug gezien of in vooraanzicht, gehuld in een mantel, in complexe houdingen. De consistentie van de figuur getuigt van een vaste hand, wat op een zekere vertrouwdheid met het model wijst. Dat model droeg de voornaam Maria of Cécile – deze laatste poseerde ook voor de schilder Constant Permeke, een emblematische figuur voor de jonge Peire die Permekes opmerkingen en raadgevingen gretig in zich opnam.



4. *Atelierinterieur*, 1944, ILP 375B, verzameling SJLP. Foto: MP

Terwijl de meeste van de hierboven beschreven tekeningen tot het domein van de zuivere studietekening behoorden, als grafisch onderzoek van een omtrek, een vorm, een volume, een ruimte, waren de naakten hoogstwaarschijnlijk doelgerichte voorbereidende studies voor een doek met hetzelfde thema. Dit geldt ook voor de tekeningen van *atelierinterieurs*, 1944, (ill. 4) die Peire in sepia pastel maakte en die verscheidene schilderijen met hetzelfde thema voorafgingen. Deze sterk gestructureerde composities, de neerslag van een observatie van de atelierruimte, geven het spel van licht en donker weer en benadrukken in de dialoog tussen de voorwerpen

vooral de dieptewaarneming. Door hun graad van afwerking overstijgen zij het mimetische karakter van de getekende vormen en worden weldra op zich staande volwaardige tekeningen.



5. *Jenny ('Aan m'n Keppe')*, 1943, ILP 379B, verzameling SJLP. Foto: MP

Eind 1941 ontmoette de kunstenaar Jenny Verbruggen, die graag bereid was de rol van model te vervullen. Hij probeerde met zijn heel persoonlijke blik de vrouw die zijn levenslange partner zou worden in vreugde en tegenspoed, plastisch te doorgronden in spontane potloodtekeningen, maar ook in sanguine en gekleurd pastel. Hij had in 1941 al portretopdrachten gekregen en ook verscheidene tekeningen gemaakt die de naam van een model dragen. Zijn die veeleer beschrijvend van aard, dan gaan de tekeningen van *Jenny*, 1943, (ill. 5) meer in de richting van het verinnerlijkte, psychologische portret van iemand die met niemand anders te vergelijken is. Hij beeldde haar af zonder enige gekunsteldheid, als een fijne silhouet die menselijke warmte uitstraalt en met haar aantrekkelijke aanwezigheid de ruimte vult. Zelfs op de rug gezien maakt zij deel uit van het leven dat haar omringt. Het gekleurde pastel loopt als een aureool door tot buiten de omtrekken van haar figuur met de duidelijk aangegeven elegante contouren.

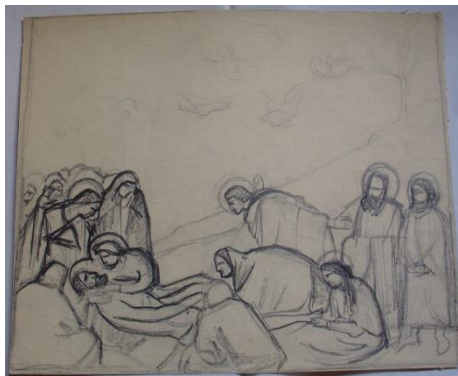


6. *Zelfportret*, 1943, IMP 428B (ILP 208), privéverzameling. Foto: Jan D'Haese

De observatie van het ik en de analyse van het eigen gelaat die zich in het *Zelfportret*, 1943, (ill. 6) manifesteren, zijn het gevolg van de bijzondere band met het onderwerp en staan ver van de visuele beschrijving van 'de ander'. Die band impliceert een waarheidsgetrouw portret waarin alle levensfacetten, alle nuances van een karakter uitgedrukt willen worden, wat soms tot een gevaarlijke dieptepeiling kan leiden. Het zelfportret in pastel toont een jonge man met een eerder contemplatieve expressie en een ontroerende ernst. Als een spookverschijning doemt zijn gelaat op uit de donkere achtergrond; een deel blijft in diepe schaduw verborgen, een deel baadt in een zacht licht. Met onderzoekende blik doorgrondt de kunstenaar zichzelf. In zijn zelfbeeld schemert onzekerheid over de toekomst door. De zelfportretten die hij daarna, in 1944 en 1945, schilderde, zijn helemaal anders: nu eens sterk natuurgetrouw, dan weer bruto expressionistisch.

Studietekeningen naar de klassieken

In oktober 1947 ondernam Peire een studiereis naar Italië, op zoek naar het wezen van de schilderkunst, met name in de fresco's van Giotto en Piero della Francesca. Hij maakte in Padua enkele schetsen en snelle tekeningen naar Giotto (ill. 7). Het kopiëren van de grote meesters is vaak een heel leerrijke bezigheid, waardoor de tekenaar een idee krijgt van de complexiteit van composities, de plaatsing van volumes in de ruimte, de grote variëteit van bewegingen. De vele schetsen die van deze studiereis bewaard zijn gebleven, Venetië, Firenze, Rome, getuigen van de tijd die Peire doorbracht met het observeren van de meesterwerken en belangrijkste plaatsen van de Antieke en Italiaanse kunst. Dat hij vooral aandacht besteedde aan Giotto had ongetwijfeld te maken met de grafische zuiverheid van diens werk, dat zich kenmerkt door een precieze omlijning van figuren en objecten, en ook met de sterke constructie van diens voorstellingen die daardoor als het ware een abstract karakter krijgen. Van Giotto had hij geleerd dat een leemte even belangrijk is als een gevulde zone, en dat het mogelijk is zich uit te drukken met behulp van die elementen alleen. Vanaf dan werden de figuren in zijn tekeningen meer en meer entiteiten die van hun omgeving zijn losgemaakt en zich nog slechts onderscheiden door de klare lijn van hun contouren.



7. Studietekening naar Giotto's fresco *Bewening van Christus* (Scrovegni-kapel Padua), 1947, IMP 396B, verzameling SJLP.
Foto: MP

Aan het einde van zijn reis verbleef de kunstenaar op Sicilië waar hij zijn ter plekke geschilderde werken in Agrigento kon exposeren, evenals een pastel in levendige kleuren met een strandgezicht (1948).

Ontdekking van de eigen ruimte van de traditionele tekening

De winter was bij uitstek de periode van reizen naar het zuiden. Peire werkte begin 1950 in ateliers in Mogador (nu Essaouira) en Fez in Marokko, en daarna, in de herfst, in Cala d'Or op Mallorca. Hij wijdde zich vooral aan de olieverfschilderkunst en maakte portretten, landschappen en interieurs. De jaren 1949 en 1950 zijn eerder arm aan tekeningen: een *Moederschap* in pastel en een *Gezicht op de Seine*, beide uit 1949, en verscheidene *naakten*, 1950 gedateerd.

Een keerpunt in Peires artistieke ontwikkeling was zijn lange verblijf in Afrika, in Belgisch Congo, van de lente van 1952 tot de lente van 1953. Toen nam hij opnieuw het potlood ter hand, deze keer als voorbereidende oefening voor composities die door de kennismaking met de Afrikaanse bevolking werden geïnspireerd. Door zich welbewust te verwijderen van de nieuwe tendensen die zich in Europa te sterk opdrongen, wilde de kunstenaar vermijden dat al die ontwikkelingen zijn eigen plastische onderzoeken zouden beïnvloeden. Opeens omringd door een bevolking van Afrikanen die hij aanvankelijk niet van elkaar kon onderscheiden, begreep hij het belang 'niet van het individu maar van het menselijk wezen. De mens' – mensen die op geestelijk vlak dezelfde zorgen hadden als de Europeanen, die nadachten over hun bestaan en over de ruimte waarin zij leefden.¹

¹ Luc Peire, interview door Léon Wuidar, Knokke, eind 1992, onuitgegeven manuscript, archief SJLP, pp. 9-10.



8. *Afrikaanse vrouw met blauwe tulband*, 1952, IMP 433B, privéverzameling. Foto: Bollaert & Moortgat

Hij begon toen de eigen ruimte van de tekening te verkennen, een plek die noch naar het inwendige noch naar het uitwendige verwijst, en die noch de wereld noch het onderwerp weerspiegelt. Een onderwerp gaf aanleiding tot een constructie, een reflectie over de richting van de lijn. Deze krachtlijn bepaalde een motief, een wezen in de ruimte maar bracht dit niet meer als volume in verband met een omgeving. Voortaan ontwikkelde de figuur zich alleen, zonder andere elementen op de drager. *Afrikaanse vrouw met blauwe tulband*, (ill. 8) een tekening in contépotlood en pastel, verraaft veeleer aandacht voor de typische gewelfde, fiere houding van een silhouet dan voor de documentaire weergave van een Afrikaanse vrouw. In de tekening op doorslagpapier *Twee inlandse vrouwen*, 1952, (ill. 9) die van de bron terugkerende Afrikaanse vrouwen voorstelt, is het aarzelende zoeken van de tekenende hand merkbaar. Een lichte schets in potlood geeft het vormschema van de menselijke figuur aan; de lijnen daaroverheen, zwarter, zwaarder, nadrukkelijker, geven blijk van de wil om de essentie van het menselijke bestaan te vatten. Peire bewaarde de eenvoud van de getekende versie ook in de uiteindelijke compositie *Femmes indigènes*, (ill. 10) een olieverfschilderij dat in hetzelfde jaar tot stand kwam, door een bijna monochrome behandeling. Zich ten volle bewust van zijn vondst gaf de kunstenaar in zijn tekening voorrang aan de kracht van de lijn die met die van het lichaam samenvalt en op ideale wijze één wordt met het blad.



9. *Twee inlandse vrouwen*, 1952, ILP 381B, verzameling SJLP
Foto: Hugo Maertens



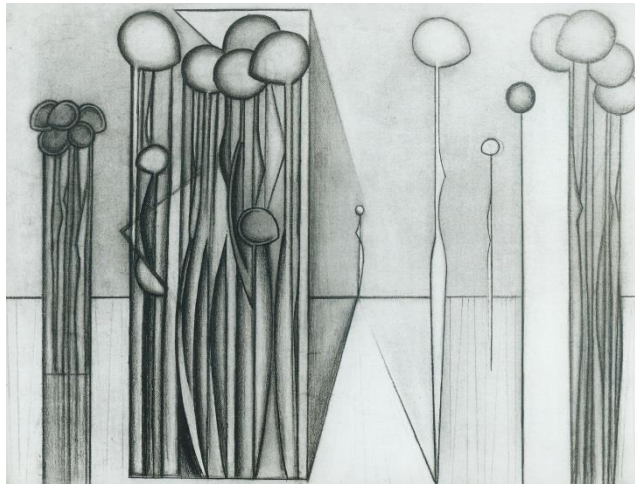
10. *Femmes indigènes*, 1952, CR 493, privéverzameling
Foto: Bollaert & Moortgat

De tekening in vetpotlood *Vormen (studie voor Dignité)*, wellicht 1953 gedateerd, toont hoe de lijn gaandeweg meer en meer gaat overheersen. Om de aanwezigheid van de Afrikaanse vrouwen te suggereren maakte de kunstenaar het lijnenspel verticaler, niet meer met diagonalen of grote bogen, wel nog met zacht ruitvormige rondingen en een verlengde ovaal voor het hoofd, het schrijven van de gedachte.

Ontvankelijkheid voor de creatieve impuls

In de lente van 1952 leerde Peire op Tenerife de essayist en kunstcriticus Eduardo Westerdahl en de architect en kunsttheoreticus Alberto Sartoris kennen. Die ontmoetingen waren van kapitaal belang, zoals de kunstenaar zelf aangaf: 'Het probleem van het abstracte of non-figuratieve stelde zich op dat moment niet. Ik wilde mij picturaal uitdrukken of, met de woorden van Westerdahl, zonder enige toegeving te doen aan de werkelijkheid, door de vormen ten dienste te stellen van de schilderkunst zelf.'¹ Waarschijnlijk werd het abstraherende proces in hem op gang gebracht door de studie van de vorm om zijn synthetische vermogen, meer vanuit de wil om de vormen te reduceren dan vanuit een analyse van de abstracte vormen op zich.

Eind 1953 werd Peire in Barcelona nauw bevriend met de Spaanse beeldhouwer Josep María Subirachs. In de collectie van deze laatste bevindt zich een van twee tekeningen in grafietpotlood, allebei *Zonder titel* en ontstaan in 1954 (ill. 11). Er is ongetwijfeld een wederzijdse beïnvloeding geweest; de toenmalige productie van beide kunstenaars kan daarvan getuigen.²



11. *Zonder titel*, 1954, ILP 391B, verzameling Josep María Subirachs. Foto: R. Camprubi, Barcelona

De complexe opbouw van de tekening wijst op de aanvang van een nieuwe fase, namelijk de overgang van de studietekening of voorbereidende tekening naar de zelfstandige tekening – een betekend blad dat hetzelfde niveau van *inventie* laat zien als welk schilderij dan ook. Niet veel later brak voor Peire een vruchtbare periode van creatieve ontdekkingen aan, waarin hij zijn productie op papier vindingrijk moduleerde in zwart en wit, in zwart en grijs. De weg die naar de tekening *Zonder titel* leidde, was een parcours van reflectie over de praktijk zelf van het tekenen. Het doel van de tekening was niet langer het doen overeenstemmen van figuren met het mentale beeld waarop zij betrekking hebben, maar integendeel het loskoppelen ervan. Potloodlijnen sloegen geen brug meer van de orde van het denkbare naar die van het zichtbare. Gaandeweg werden beide gebieden ondoordringbaar voor elkaar. Er was geen enkel logisch verband meer. De kunstenaar werkte niet aan een transpositie maar aan een dislocatie en een transformatie.³

In een afgebakende virtuele ruimte bevinden zich verschillende groepen menselijke silhouetten. Een horizonlijn en verscheidene door lange schaduwen gesuggereerde vluchtlijnen bepalen de ruimte. De verticale lijn domineert, ze ontmenselijkt de lichamen die zodoende een metafysische gedaante krijgen. Er is een vorm van verstandhouding tussen de groep en het individu, er is dialoog. Naast de klare omtreklijn accentueert het over het

¹ Jaak Fontier, 'In gesprek met Luc Peire', in *De Vlaamse Gids*, maart 1973, p. 32.

² Beatrijs Demeester, 'Luc Peires purisme in graphie, gravure en tekening', in *Luc Peire (1916–1994)*, tent.cat., Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen, 1995, p. 94. Zie ook de bijdrage van Marc Peire, *Luc Peire - Josep María Subirachs* hier in dit Bulletin (juli 2014) opgenomen.

³ Philippe-Alain Michaud, 'Comme le rêve le dessin', in *Comme le rêve le dessin*, tent.cat., Louvre-Centre Pompidou, Parijs, 2005, p. 10.

papier uitgewreven grafietpotlood de schakeringen van licht en donker. Daardoor ontstaat een melodie van genuanceerde grijstonen.

De kunstenaar stelde zich open voor een creatieve impuls die zijn tekenkunst vanaf een vast punt naar een nieuwe zuivere expressie voerde. Aanvankelijk was er een idee, maar tijdens de uitwerking kreeg het gebaar als vanzelfsprekend de bovenhand en legde vanuit een diepe kern zijn elan op.

Naar een abstractie van vormen

Onder het begrip tekening, werk op papier in ruime zin, kunnen meerdere picturale technieken verstaan worden, zoals de aquarel, al eerder vernoemd, het pastel en de gouache. Het cahier met de inventaris van de tekeningen bevat dan ook verscheidene kleine studies die direct verband houden met of aansluiten bij een finale uitvoering in olieverf. Nauw verwant met het olieverfschilderij *Voorjaarslicht*, 1956, is een *Studie* (ill. 12) op gemiddeld formaat die op papier is uitgevoerd in potlood, gouache en olieverf. Eerst tekende Peire de lineaire structuur van de compositie met grafietpotlood, vervolgens zette hij de achtergrondpartijen in matte grijze gouache en tot slot bracht hij met olieverf zijn kleur- en lichtaccenten aan. Hij respecteerde daarbij zorgvuldig de eigenheid van de verschillende materies, wat erop wijst dat hij niet alleen graag experimenteerde met motieven en formaten maar ook met verschillende media die hij geschikt vond om de constructieve elementen te doen leven.



12. *Studie*, 1956, IMP 1844 (CR 638), verzameling SJLP. Foto: Bollaert & Moortgat

De vormvereenvoudiging die de overgangsfase van 1956 tot 1965 kenmerkte, evolueerde gestaag naar componenten met een geometrisch karakter, die niettemin geïnspireerd bleven door de aanwezigheid van de mens en de hem omringende ruimte. *Etude 290B* (*Studie 290B*) uit 1962 werd door de kunstenaar zelf van een lijst met een metalen randje voorzien, waardoor de aldus sterk afgebakende voorstelling als een universum zonder uitwendige perspectieven verschijnt. Deze tekening, in gouache rechtstreeks op een paneel uitgevoerd, staat vermoedelijk in verband met het grote schilderij *Pandora* uit hetzelfde jaar. Door het procedé van transparantie lijkt de dunne laag witte gouache, die het effect van golvende plooiën heeft, een oppervlak in beweging. De confrontatie met het egale grijs van de statische en strenge achtergrond brengt een contrast teweeg, evenals de twee vierkanten die gewichtloos zweven in de voorgrond.



13. *Jeux de gris*, 1965, ILP 160B, verzameling SJLP. Foto: MP

Noch het vrij picturale resultaat van dit soort experimenten noch de ontdekking van nieuwe dragers zoals isorelplaat en formica – die hij voor zijn *Graphies* gebruikte – vormden voor Peire een reden om deze werken onder de schilderijen te klasseren. Toch was de kleine *Etude 160B* (*Studie 160B*) uit 1965 door haar veelzeggende titel *Jeux de gris* (*Spel van grijzen*) (ill. 13) een voorbode van wat komen zou. Pure kleuren waren

overigens al sinds een aantal jaren in zijn schilderijen aanwezig; sommige titels getuigen daarvan. In *Jeux de gris* bieden transparante schuine panelen als het ware een doorkijk op achterliggende stukken wand. De door deze onderbroken wanden gecreëerde openingen en afsluitingen vormen een expressief spel van witte en grijze tonen vol uitwisselingen en nuances. Deze bijna sonore modulerende resonanties van grijs kondigden de overvloedige grafische productie aan die zich weldra zou manifesteren als 'werk dat bijna uitmondt in wat men "schilderen met het potlood" zou kunnen noemen'.¹

De autonome tekening, de drager, het formaat, het potlood

De geest van algemene contestatie die het einde van de jaren 1960 kenmerkte, vormde de voedingsbodem voor het filosofische en artistieke denken van het volgende decennium. In dat creatieve elan werd ook Luc Peire meegevoerd, en zoals zijn tijdgenoten waagde hij zich aan nieuwe experimenten: voortaan zou de tekening voor hem een uiterst belangrijk expressiemiddel zijn. Daarmee stond hij niet alleen want rondom hem, in binnen- en buitenland, was bij een hele generatie kunstenaars een herwaardering merkbaar van het pure tekenen op de eenvoudige drager die papier heet. De toegenomen mobiliteit en de uitwisselingen tussen Europa en de Verenigde Staten brachten een grotere diversiteit in de creatieve middelen met zich mee. De kunstenaars exposeerden evengoed op het ene als op het andere continent, zij staken de grenzen over met complete tentoonstellingen opgeborgen in kartonnen mappen. Het papier als volwaardige drager was een troef voor conceptuele, minimalistische, arte-poverakunstenaars... Er ontstonden nieuwe papierformaten; sommige kunstenaars maakten hun papier trouwens zelf, als onderdeel van het creatieve proces, en gebruikten daarvoor vaak nederige materialen zoals lompjes of jeans. Anderen drukten zich uitsluitend in één techniek uit: potlood, inkt, pen. In België verkozen kunstenaars als Christian Dotremont, Pierre Alechinsky, Antoine Mortier papier als drager. Anderen, zoals Jules Lisonde, drukten zich uitsluitend via de tekening uit. Maar ook schilders gingen meer en meer belang hechten aan hun grafische productie, zoals Roger Raveel en Gaston Bertrand. Men raakte vertrouwd met de typische eigenschappen van papier – flexibiliteit, kwetsbaarheid – en ging die vervolgens methodisch gebruiken. Een Walter Leblanc kraste in de papieren dragers, en maakte er scheuren of gaten in.

Gedurende enkele jaren, tussen 1965 en 1971, tekende Luc Peire weinig. Hij legde zich toen vooral toe op het experiment van de 'graphie' met synthetische verf op hout, paneel en formica. Maar daarna nam hij opnieuw potlood en papier ter hand, en tussen 1971 en 1984 ontstond een groot aantal zelfstandige tekeningen. Zij hebben geen specifieke titel, hij noemde ze gewoon *Dessin (Tekening)* gevolgd door het inventarisnummer, bijvoorbeeld *Dessin 245B*. Het schrift waarin Jenny Peire de tekeningeninventaris bijhield, bevat zo'n 138 nummers.

De papierkwaliteit van de eerste tekeningen is niet genoteerd. Dat gebeurt pas vanaf 1982; het gaat dan om de Franse papersoorten Arches of Rives. Het formaat van de tekeningen is aanvankelijk bescheiden, de bladen meten 25 x 21 cm, 35 x 27 cm en soms 21 x 49 cm: in dat laatste geval wordt het papier in de breedte gebruikt. Vanaf 1974 verschijnt een groter formaat, dat zowat het standaardformaat zal worden. Het gaat dan om bladen van 50 x 65 cm; de tekeningen die Peire erop maakte, zijn meestal composities in de breedte en minder vaak in de hoogte. In 1983 zijn er twee uitzonderingen wat formaat betreft: hij waagde zich dan aan grote bladen van 75 x 105 cm (343B, 1983), eenmaal liggend en eenmaal staand.

Al die jaren veranderde er weinig aan de tekentechniek en de gebruikte materialen. Peire tekende het liefst met grafietpotlood, en dat bleef altijd het basismateriaal. Andere media kwamen soms de expressiviteit van het grafiet versterken, maar in de globale productie bleef dat een zeldzaamheid. Om de eerder droge lijn van het grafiet te accentueren, gebruikte hij Contépotlood. Om contrast te verkrijgen, zowel met de fijne lijn van het grafietpotlood als met de zwaarte van het Contépotlood, bediende hij zich van tekenpen en Oost-Indische of blauwe inkt. Wanneer hij door wrijven nuances wilde brengen in de diepte van de grijzen en zwarten, verkoos hij de droge en korrelige materie van de houtskool. 'Schilderen met het potlood' werd onder zijn vingers een tastbare realiteit. De techniek blijft evenwel in alle omstandigheden uiterst sober en spaarzaam, zodat men zelfs niet over de 'toets' van de tekening kan spreken zoals men in de schilderkunst doet. Toch is de handeling, het 'gebaar' van dit tekenen meer dan eenvoudigweg aanbrengen van grafiet op een drager.

In tegenstelling met de olie verf, die door Peire dun werd aangebracht, haast zonder merkbare beweging van het penseel – het is de kleur zelf die bezit neemt van het oppervlak door er als het ware mee te versmelten – maakt bij het tekenen de punt van het potlood een groef in het oppervlak en drukt zich in het wit van het papier om door te dringen in de materie zelf van de drager. Het potlood doet een licht reliëf in het papier ontstaan.

¹ Patrick-Gilles Persin, *Les dessins de Luc Peire / Luc Peire's Drawings*, in : *Cimaise*, jrg. 35, nrs 195-196, Parijs, september-oktober 1988, p. 81.

De essentie van de lijn, de vrijheid in de ruimte

Luc Peire nam bewust afstand van de oude interpretatie van het *disegno*, die in de getekende lijn de lijn van de gedachte zag. Zoals zijn tijdgenoten gebruikte hij de lijn louter om de lijn zelf, in haar eigen ruimte waar zij zich dematerialiseert en haar eigen betekenis krijgt. Juist omdat ze van haar verhalende functie bevrijd was, kreeg zij weer een zekere materialiteit die zij ook al bij de minimalisten had verworven. De 'depersonalisatie' van de lijn verleende haar een nieuw statuut en een nieuwe functie.¹ We weten hoe de verticaliteit – met haar symboliek – Luc Peire in een bepaald stadium van zijn picturale ontwikkeling tot een vereenvoudiging van de vormen bracht, maar het is goed mogelijk dat hij al tekenend de werkelijke functie van de verticale lijn ontdekte.



14. Tekeningen 193B – 197B, 1971 (privéverzameling).
Foto: MP + A.A-P (*in situ* Stichting Jenny & Luc Peire, Knokke, juni 2014)

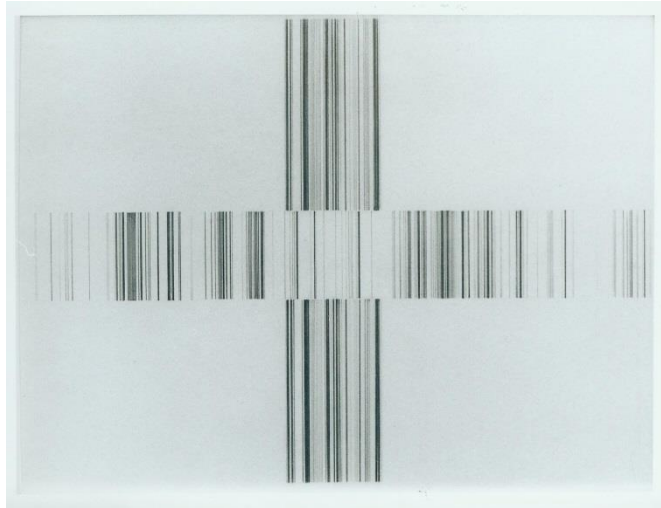
Al in de eerste tekeningen van 1971 ontstaat een nieuwe verhouding tussen de lijn en de ruimte waarin ze zich beweegt. Het zijn aanvankelijk slechts enkele lijnen die, als elementen van een eenvoudige constructie, het oppervlak van het papier in bezit nemen en er een topologische ruimte creëren (193B, 1971). Het papier blijft grotendeels wit en de lijnen bestaan op zichzelf zonder op elkaar in te werken. Zij lopen van de bovenste naar de onderste rand van het blad of stoppen op een bepaald punt. In de andere tekeningen van deze kleine reeks (193B – 197B, 1971) (ill. 14) blijft de structuur van de compositie dezelfde. Zij lijkt aan de ontwikkeling van de lijn een onzichtbaar kader te bieden in een derde dimensie die meer geraden dan waargenomen wordt. De aanblik van de getekende lijnen varieert, net als het ritmische verband ertussen. Zij zijn nu eens fijn, dan weer krachtiger, solitair of in bundels, dik of beschaduwd, met een rijke of schrale materie. De middelste componenten van de eerste tekening worden in de volgende krachtiger, breder, zij breiden zich uit naar de randen van het papier om op het laatste blad weer samen te komen in een bundel als een architectuurelement. De presentatie van deze bladen tegen een gekleurde passe-partout en omboord met een vergulde lijst was de keuze van de kunstenaar zelf.

Wanneer een lijnenconstructie zich splitst en vermenigvuldigt in verschillende notenbalken (199B, 1971) – de muziek is een belangrijke referentie in Peires tekenkunst – neemt het ruimtegevoel toe en wordt duidelijk dat de witte vlakken van het papier evenveel expressieve waarde bezitten als het spel van gegroepede lijnen.

Een ruimtelijke geometrie

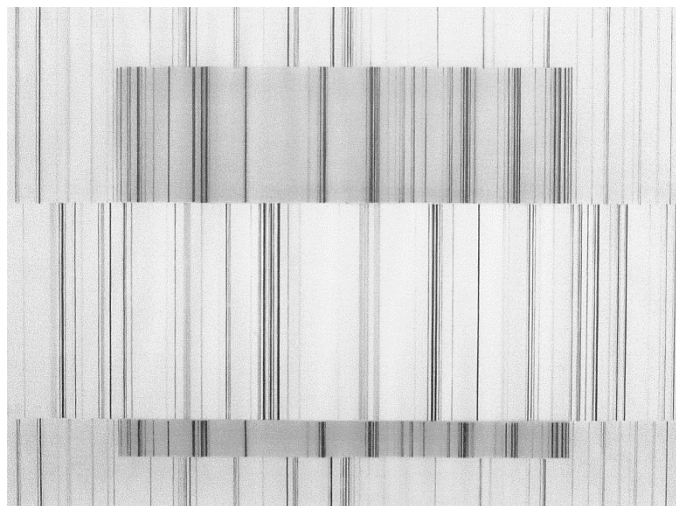
Leek Peire aanvankelijk de lijnen te willen isoleren alsof hij het wezenlijke karakter van deze component wilde vatten, dan waagde hij zich vanaf 1974 aan een schema dat sterk naar een ruimtelijke geometrie zweemde. Hij gebruikte een groter papierformaat waarop hij als het ware een actiekader afbakende, dat bij de eerste aanblik onzichtbaar blijft. De lijnen lopen niet langer van de bovenste naar de onderste rand, maar beginnen en eindigen in een rechthoekige vorm. Soms ontstaan zo meerdere vormen die zich op verschillende niveaus situeren. Aanvankelijk zijn deze vlakken eenvoudig leesbaar; zo kunnen ze bijvoorbeeld een kruisvorm hebben (223B, 1974 / 240B, 1976) (ill. 15).

¹ Catherine de Zegher, Cornelia Butler, *On Line. Drawing through the Twentieth Century*, MoMA, New York, 2010, p. 78.



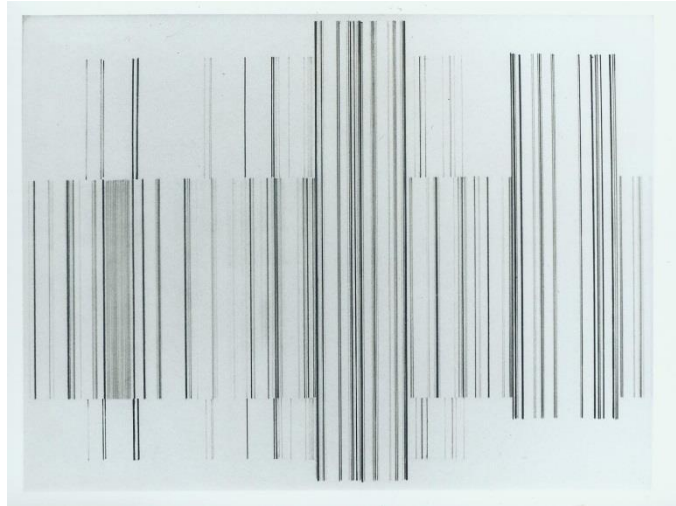
15. Tekening 240B, 1976, verzameling SJLP. Foto: Luc Peire

Geleidelijk worden ze complexer, en door hun overlapping wordt de dynamiek van de beweging voelbaar (233B, 1975 / 239B, 1976). De lezing van de vlakken blijft soms onduidelijk, maar men kan vaak drie tot vier verschillende niveaus onderscheiden (227B, 1975) (ill. 16). Die complexiteit is alleen in Peires tekeningen aanwezig; in zijn schilderijen uit deze periode verdiepte hij zich niet in die ruimtelijke analyse.



16. Tekening 227B, 1975, verzameling SJLP. Foto: MP

In de tekeningen versmelten de verticale lijnenstelsels met elkaar in een rustig evenwicht dat aan een vooraf bepaalde orde beantwoordt. Binnen ieder veld zijn de ruimteverschillen tussen de lijnen uiterst subtiel. Door met de punt van het potlood meer of minder druk uit te oefenen kon de kunstenaar nuances en verlopende schaduwen aanbrengen. De grote witte ruimten waarin zich de eerste kruisvorm ontplooiden, vullen zich haast onmerkbaar met het lichte grisaille van een lijnenpatroon (233B, 1975).



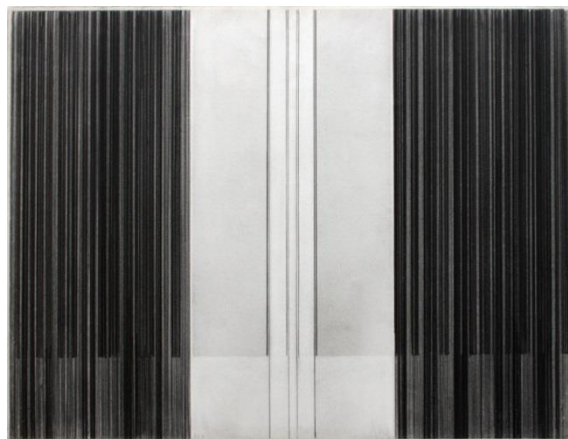
17. Tekening 245B, 1975, verzameling SJLP. Foto: Luc Peire

Om de nuances van het grafische beeld te ondersteunen of te benadrukken, nam Luc Peire een enkele keer zijn toevlucht tot pen en inkt (245B, 1975)(ill. 17): de strakke, zwarte lijn werkt contrapuntisch met de potloodlijnen en verhoogt nog het reliëf van deze ritmische composities.

Een veeleisende zorg voor synthese

Zodra Peire in de jaren 1980 contépotlood begon te gebruiken – hijzelf sprak van ‘charbon conté’ – kregen zijn tekeningen geleidelijk een picturaler karakter. Door de densiteit van de materie, door de ontwikkeling van grotere oppervlakken met dicht aaneengesloten lijnenstelsels waarin schakeringen van helderder of matter grijs ontstaan, gaan de tekeningen steeds meer gelijkenis vertonen met het geschilderde oeuvre, al blijft de kleur afwezig.

De compositie van de vlakken evolueert stilaan naar een symmetrie die rustgevend werkt en ruimte schept voor het zoeken naar spiritualiteit. Het ritme wordt minder dwingend; waar een heldere ruimte ontstaat, zorgt een donker vlak voor het noodzakelijke evenwicht. De blik gaat spontaan naar het midden van de compositie en glijdt haast gelijktijdig naar de twee randen. Vanuit een diepzwarte (320B, 1983), metaalachtig grijze (335B, 1983) of helderwitte (311B, 1982) (ill. 18) as evolueert een contrasterend vlak, donkergrijs, lichtgrijs of wit. ‘In die fluweelachtige complementaire ruimten komt een veeleisende zorg voor synthese tot uiting, in een voortdurend streven naar zuiverheid.’¹



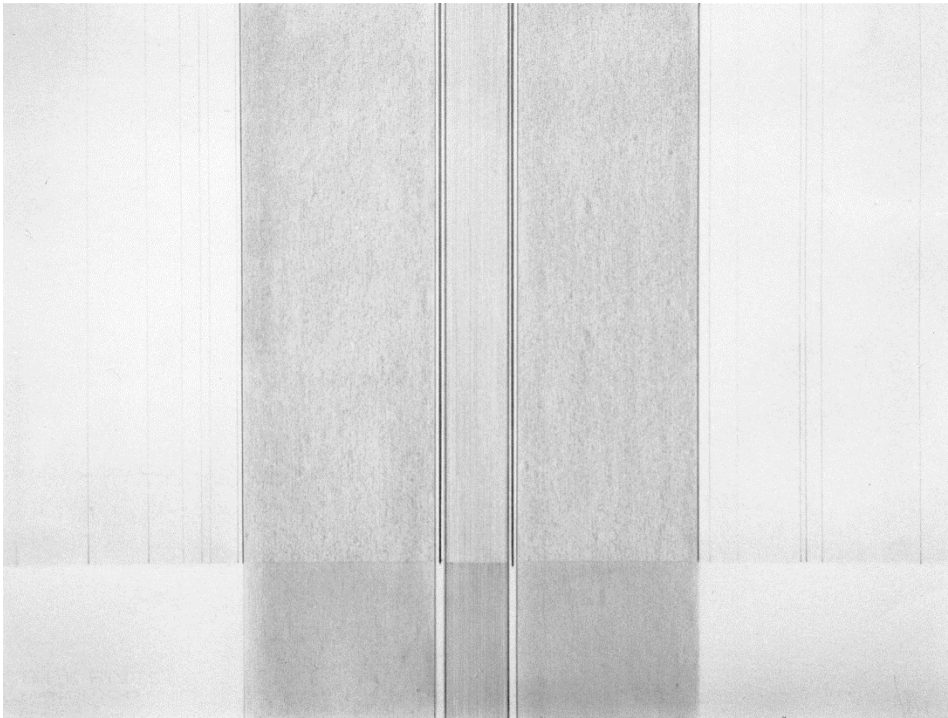
18. Tekening 311B, 1982, verzameling SJLP. Foto: Felicitas Rohden

Even constant als Peires zoeken naar een architectuur van de stilte was zijn streven naar een adequaat gebruik van de materialen met hun specifieke eigenschappen. Tegenover de zachtheid van het potlood staat de densiteit

¹ Gérard Xuriguera, *Luc Peire*, Carmen Martinez éditions, Parijs, 1976, p. 97.

van het contépotlood; de zilveren glans van het grafiet trekt het licht aan en drijft het zware poeder van het conté naar de achtergrond.

Naast de tekeningen die donkerder en intenser werden, verschenen in 1983 ook zachte, heldere bladen waarin de kunstenaar het papier als het ware en sourdine beroerde. Ook hier werd de compositie symmetrisch uit evenwichtige vlakken opgebouwd, maar ditmaal gebruikte de tekenaar het zachtste potlood en werden de nuances van poederachtig grijs verkregen door met een doek of met de vinger het grafiet uit te doezelen (315B, 1983 (ill. 19)/ 316B, 1983 / 346B, 1983).



19. Tekening 315B, 1983, verzameling SJLP. Foto: Luc Peire

De tekening, een manier van denken

Tekenen, en de onderzoeken en de experimenten die ermee gepaard gaan, waren voor Luc Peire een vorm van reflectie, een gestaag zoeken naar het absolute.¹ Enerzijds hield de uitvinding van de 'graphie', uitsluitend in zwart en wit, hem gedurende enkele jaren af van het schilderen, anderzijds droeg de tekenkunst die hij in bepaalde perioden intens beoefende, bij tot de bevrijding van de kleur in zijn schilderijen. In elke techniek is zijn werk verzorgd en voldragen. Elke techniek, elke uitdrukkingvorm vereist de controle van de geest,² maar de tekening zal altijd de discipline van het intuïtieve blijven.

(Vertaling: Irene Smets)

Luc Peire en de tekening

Atelier Luc Peire. Stichting Jenny & Luc Peire, Knokke

28.06.14 – 07.09.2014

De Judestraat 64 B-8300 Knokke

vrije toegang

Open: vrijdag-zaterdag-zondag: 11u tot 18u

www.lucpeire.com

¹ Patrick-Gilles Persin, *op.cit.*, p. 84.

² Interview van Luc Peire door Gérard Xuriguera, in *Luc Peire, op. cit.*, p. 158.

“Je fais des gravures de peintre”
(Luc Peire, 1988)

Tentoonstelling Luc Peire, grafisch werk
Huize Lismonde, Linkebeek
05.10 - 21.12.2014

Marc Peire

In het kader van de herdenking van het overlijden van Luc Peire twintig jaar terug, loopt van 5 oktober tot 21 december 2014 in *Huize / La Maison Lismonde* te Linkebeek een tentoonstelling gewijd aan het grafisch werk van de kunstenaar.

Er wordt een selectie getoond uit de 87 gravures die Luc Peire realiseerde, van vroege figuratieve thema's uit de studietijd aan het Hoger Instituut voor Schone Kunsten te Antwerpen (1935) tot en met het abstract verticalisme waarmee Luc Peire zich internationaal artistiek heeft geprofileerd.

Luc Peire bezat een grondige ambachtelijke kennis van de graveertechniek en legde daarbij een grote precisie aan de dag. *“Alles moet juist zijn, het inkerven, het bakken, het inbijten, het polijsten, het poetsen”* (Luc Peire, 1982). Keuze van drukinkt en papiersoort speelde hierbij een belangrijke rol.

Wat de kunstenaar vooral aansprak, was het intieme karakter van het genre: *“Vanaf het eerste contact met de maagdelijke plaat begint er een confidentiële dialoog”* (Luc Peire, 1982).

In Parijs drukte Luc Peire zijn gravures op zijn eigen pers of werkte samen met o.a. Robert Frélaud, Atelier Lacourière (sinds 1964) en Atelier J. et M. Felt (sinds 1971).



Luc Peire. Gravure *Aton* (1984, G 61)
Foto: Felicitas Rohden



Luc Peire. Gravure *Diekirch* (1990, G 81)
Foto: Felicitas Rohden

Peires abstracte gravures kenmerken zich door geraffineerde lineaire structuren en subtiel genuanceerde kleuren en grijstinten. In een aantal gravures legt Peire de link naar gelijknamige olieverfwerken of brengt een coloristische variatie op eenzelfde of vergelijkbare compositie.

Met uitzondering van de gelegenhedengravures werd Peires grafisch werk tot in 1988 door Lucien Curzi beschreven en gecatalogeerd in het boek *Luc Peire. L'Œuvre gravé* uitgegeven door O.G.C. Michèle Broutta te Parijs in 1988.

LINKEBEEK, Maison / Huize Lismonde

05.10.2014 - 21.12.2014

“Les Roches”, Dwersbos 1, B-1630 Linkebeek

vrije toegang

Open:

Zondag: 14u tot 18u

www.maison-lismonde.be

Luc Peire - Josep María Subirachs

Marc Peire

Op 7 april 2014 overleed de Catalaanse beeldhouwer Josep María Subirachs te Barcelona waar hij op 11 maart 1927 is geboren.¹

Samen met zijn vrouw Cecilia Burgaya behoorde hij tot de artistieke vriendenkring van Jenny en Luc Peire. De Peires kwamen met Subirachs in contact te Barcelona na hun reis naar Belgisch Congo en Tenerife (1952-53). Peire stelde er toen tentoon in *Galerías Layetanas* (12-18.12.1953). Uitgenodigd door Jenny en Luc Peire kwam Subirachs naar België waar hij twee jaar verbleef (vanaf juni 1954 tot 1956).² Hij woonde en werkte een tijd bij de Peires te Knokke.³ Ivo Michiels bericht daarover in *Het Handelsblad* van 24.08.1954: “Deze jonge Catalaan – hij is nauwelijks 26 jaar oud – ontmoette ik een eerste maal enkele weken terug ten huize Peire, waar op de tweede verdieping enkele kamers tot atelier zijn omgevormd. Er is iets in de verschijning van Subirachs dat mij op de een of andere manier aan Paul Van Ostaïen doet denken”.⁴



Luc Peire, *El Encuentro* (1953, CR 545). Josep María Subirachs, *El Encuentro* (1954, Terracotta). Privéverzameling. Foto: Marc Peire

¹ De kunstenaar verwierf vooral bekendheid door zijn vormgeving van de Passie-façade van de *Sagrada Família* te Barcelona.

² Zie: PEIRE-VERBRUGGEN, Jenny & PEIRE, Marc (inleiding en annotaties), *De ateliers van Luc Peire*, Ludion, Gent-Amsterdam, 2001, p. 43.

PEIRE, Marc, *Luc Peire. An Artist's Life 1916-1994* [in: *Luc Peire. Catalogue Raisonné of the Oil Paintings*], Lannoo, Tielt, 2005, p. 93

³ In Brussel verbleef en werkte Subirachs in de De Pascalestraat bij de familie Vermeylen: “(...) Toen Subirachs nog een jonge, onbekende kunstenaar was, heeft mijn groot tante hem onder haar vleugels genomen en gesteund. Hij had zijn atelier in het achterhuis van mijn grootmoeder langs de De Pascalestraat. Toen hij weer naar Spanje is getrokken, heeft hij uit dank nogal wat beelden aan mijn familie geschonken (...)”. (Kaat De Windt in: VAN DER AUWERA, Karel, *Kaat De Windt* (43), pianiste-componiste. ‘Poets de ziel niet uit de stad’. *Subirachs*, Brussel Deze Week, nr. 1058, 16.11.2005, p. 17)

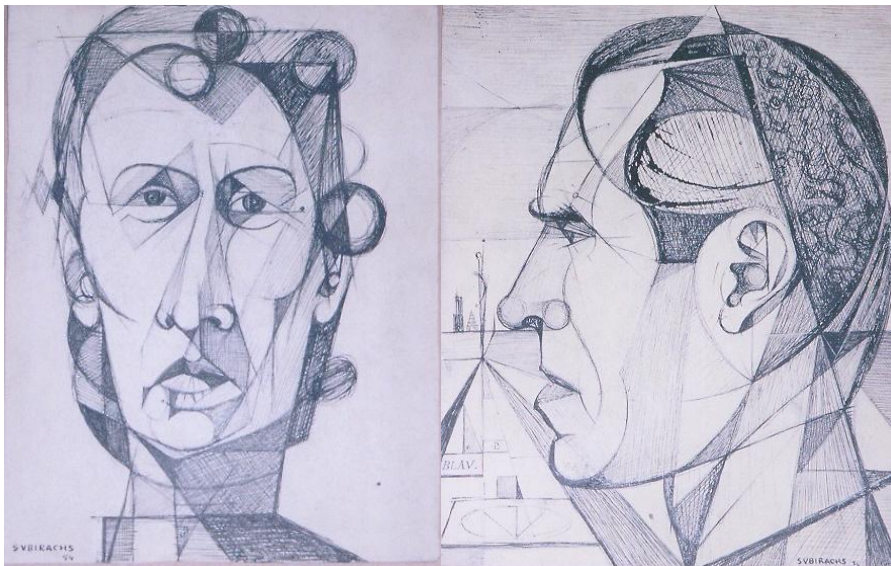
⁴ De briefwisseling (7 stukken) van Josep María Subirachs met Ivo Michiels wordt bewaard in het AMVC-Letterenhuis te Antwerpen onder nr. 493. “(...) Bevat een ingekomen postkaart en vijf ingekomen brieven van de Spaanse kunstenaar en een doorslag van een uitgaande brief van Michiels over een tentoonstelling van Subirachs' werk in Antwerpen in 1955 en over Luc Peire (...)”. (Bibliografie: VAN ONGEVAL, Isabelle, *De kunstenaarsbrieven. Briefwisseling tussen Ivo Michiels en beeldend kunstenaars 1954-1968*. In: Lars Bernaerts, Hans Vandevoorde & Bart Vervaeck (red.): *Ivo Michiels intermediaal*, Academia Press. SEL-Reeks 5, Gent, 2012, p. 64)

De relatie Subirachs-Peire kan exemplarisch genoemd worden voor het fenomeen van ‘wederzijdse artistieke bevruchting’. De twee kunstenaars bereikten in die periode een gelijklopende gestileerde en abstraherende uitbeelding van de menselijke figuur.¹ Zo inspireerde Subirachs zich in 1954 thematisch en lineair vormelijk op Peires werk *El Encuentro* (1953, CR 545) voor zijn gelijknamige sculptuur (h 52 x b 17 x d 14 cm, terracotta (groen gepolychromeerd)). Hij werkte ze uit in een spiegelbeeldvariatie.



1954. Luc en Jenny Peire met Josep Maria Subirachs bij *La doña de Putifar* in de tuin te Knokke.
Foto: Archief Stichting Jenny & Luc Peire, Knokke

In datzelfde jaar realiseerde Subirachs zijn eerste sculptuur in gewapend beton, *La doña de Putifar* (zonder sokkel: h 88 x b 50 x d 217 cm) voor de tuin te Knokke. De totstandkoming van dit beeld werd door Jenny en Luc Peire in een (stille) zwart-wit kortfilm vastgelegd.² Het werd in 1955 tentoongesteld tijdens de 3^{de} Biënnale voor beeldhouwkunst in het Middelheimpark te Antwerpen (11.06-02.10). Tot op heden blijft het beeld het schitterende icoon van de ateliertuin te Knokke.



Josep Maria Subirachs.

Jenny Peire (1954, Chinese inkt op papier, 32,5 x 24,8 cm). *Luc Peire* (1954, Chinese inkt op papier, 34,5 x 27,8 cm)
Verzameling Stichting Jenny & Luc Peire, Knokke. Foto: Marc Peire

¹ “(...) Nos encontramos en un momento en que nuestro proyecto era similar (...)”. [vertaling: “(...) Wij ontmoeten elkaar op een moment dat ons artistiek project vergelijkbaar was (...)”.] (Josep Maria Subirachs geciteerd in: FERRIN Ana Ma, *El Tacto y la Caricia. Subirachs*, Ediciones Experiencia, El Masnou (Barcelona), 05. 2011, p. 89)

² Zie dossier: PEIRE, Marc, *Teksten bij kortfilms rond Luc Peire*, Archief Stichting Jenny & Luc Peire, DVD2003-1a/b

Ook tijdens zijn verblijf te Knokke maakte Subirachs een portret van Jenny en van Luc Peire in Chinese inkt. Dit nooit tentoongestelde tekenwerk blijft exemplarisch voor Subirachs' solide sculpturale visie en doordachte geometrisch-analytische transformatie van de figuur, gelinkt aan een expressionistische, surreële en kubistische approach. Zo reflecteert Subirachs in het portret van Luc Peire samen met de afgebeelde mee over perspectief, ruimte- en diepte-illusie en alludeert hij op de overgang naar de lineaire abstrahering van de menselijke figuur die in Peires werk op dit ogenblik, in 1954, een cruciale fase beleefde.



02.1956. Knokke, Atelier Luc Peire. Josep Maria Subirachs. Foto: Herman Burssens



02.1956. Knokke, Atelier Luc Peire. Opstelling door Luc Peire. In wijzerzin (vanaf links onder): Georgette Hellinck, Luc Peire, Cecilia Burgaya, Jan Burssens, Jenny Peire, Josep Maria Subirachs.
Foto: Herman Burssens

Dat Subirachs de abstraherende stijl van zijn vriend Luc Peire blijft waarderen, blijkt uit een reliëf van 1958, *Homenaje a Luc Peire*. De kunstenaar laat zich op een bijzondere manier inspireren door Peires verticaliteit en ruimtelijkheid.



Josep María Subirachs, *Homenaje a Luc Peire* (1958, reliëfsculptuur, 19 x 52 cm)

Zelf kon Subirachs later niet meer rekenen op Peires volle begrip, in het bijzonder met betrekking tot de uitwerking van de Passie-façade van de *Sagrada Família*.¹

Het archief van de Stichting Luc Peire bezit een kopie van de complete correspondentie van Jenny en Luc Peire aan Josep María Subirachs, zijn vrouw Cecilia en aan zijn dochter Judit. De briefwisseling situeert zich tussen 1957 en 1991.²

In 2011 verscheen de sterk gedocumenteerde monografie over Subirachs van Ana Ma Ferrin: *El Tacto y la Caricia. Subirachs*.³ Hierin wordt het verblijf van Subirachs en Cecilia in België, en de intense contacten met Luc en Jenny Peire uitgebreid beschreven en rijk geïllustreerd in Hoofdstuk V *En Bélgica. 1954-1956* (pp. 77-90). Er is een mooie getuigenis opgenomen van Jaak Fontier (die toen te Knokke woonde) en van Henriette Peire, nicht van Luc Peire, die te Knokke verbleef met haar zesjarig zoontje Christian, dat door Subirachs in een fijnzinnige buste vereeuwigd werd.

Aan het verblijf in België bewaarde Subirachs de mooiste herinneringen. En onder zijn vrienden nam Luc Peire een prominente plaats in, "(...) *por la generosidad que le había demostrado ofreciéndole su casa y sus contactos* (...)".⁴

Luc Peire en Josep María Subirachs stelden samen tentoon in⁵:

Galerie Unicum, Brugge, 21.08-03.09.1954, met Jan Burssens, Pol Mara en Victor Servranckx (*expo 54/4*)

Galerie du Théâtre de Poche, Brussel, 20.01-08.02.1956, met Jan Burssens en Pol Mara (*expo 56/1*)

Galerie Maywald, Parijs, 12.03-11.04.1964 (*expo 64/8*)

The Stamford Museum and Nature Center / Studio Gallery, Stamford (Conn.), 08-30.04.1967 (*expo 67/5*)⁶

¹ In onze gesprekken liet Luc Peire zich regelmatig afkeurend uit over dit project van Subirachs. Volgens Subirachs zelf begreep Luc Peire niet dat het hier ging om een formidabele uitdaging binnen de artistieke carrière, een geweldige zoektocht om op een andere en speciale manier invulling te geven aan een diep artistiek streven en om zo de cirkel rond te maken. (Bron: FERRIN Ana Ma, *El Tacto y la Caricia. Subirachs*, Ediciones Experiencia, El Masnou (Barcelona), 05. 2011, p. 89)

² Zie Bulletin 4 Stichting/Fondation Jenny & Luc Peire (07.2006), pp. 12-13

³ Ediciones Experiencia, El Masnou (Barcelona), 05. 2011, 606 pp.

⁴ Vertaling: "(...) *omwille van de generositeit waarmee hij zijn huis ter beschikking heeft gesteld en de edelmoedigheid waarmee hij hem liet delen met zijn contacten* (...)". (FERRIN Ana Ma, *El Tacto y la Caricia. Subirachs*, Ediciones Experiencia, El Masnou (Barcelona), 05. 2011, p. 89)

⁵ Zie tentoonstellingslijst: PEIRE, Marc & SOETAERT, Els, *Exhibitions* [in: *Luc Peire. Catalogue Raisonné of the Oil Paintings*], Lannoo, Tiel, 2005, pp. 407-420

⁶ Over de context van deze tentoonstelling, zie: Bulletin 4 Stichting/Fondation Jenny & Luc Peire (07.2006), pp. 12-13

Schenking correspondentie Luc Peire – Ludo Bekkers

Marc Peire

Kunstexpert en -publicist Ludo Bekkers schonk vorig jaar zijn complete verzameling originele brieven van Luc Peire aan het archief van de Stichting: een zeventigtal stukken tussen 29.10.1959 (het eerste contact Peire - Bekkers rond het tv-programma *Atelier*) en 13.01.1993 (waarin Luc Peire Ludo Bekkers informeert over de laatste levensuren van Jenny). Ze worden gevoegd bij de brieven van Ludo Bekkers aan Luc Peire (een zevental) die de kunstenaar in zijn archief bewaarde.

Uit de correspondentie is af te leiden dat de relatie Luc Peire - Ludo Bekkers niet enkel professioneel¹, maar ook hecht vriendschappelijk en gemoedelijk verliep, met groot wederzijds respect.

Luc Peire informeert Ludo Bekkers graag en uitvoerig over zijn artistieke projecten, realisaties en de organisatie ervan. Openhartig geeft hij zijn kritische visie weer over het kunstleven in New York en de daar heersende mentaliteit tijdens zijn verblijf in 1965-1966.

Jenny beschrijft met oog voor detail de menselijke kant van de reizen en van het verblijf in Amerika en Mexico (1965-1966).

Luc lanceert graag voorstellen ter promotie van de eigen kunst, zoals in een kort schrijven van 14 mei 1967 (Paris). Het heeft betrekking op de presentatie van zijn spiegelkamer *Environnement* in Musée National d'Art Moderne de la Ville de Paris, 19 mei 1967.²

Paris 14 mei 1967

Beste Ludo

Het zou me een groot genoegen
doen je hier op de opening te
zien. Ik geloof dat het de
moeite is. Het is dan mij
een zeer belangrijk moment.

1) Het 'environnement' is een
juwelen verzameling geschilderd. En

2) Dat het Musée het d'art moderne
het presentiert is een bevestiging!

Van een kunstenaar wilt
oog zijn en sensationeel opmaken
in te maken. Daarom met een
kort interview in het 'environnement'

See Genoegen.

Luc PEIRE
38, rue Falguière
PARIS XV^e
Tel. SEG 30-16

Luc Peire

¹ Met betrekking tot de organisatie van de tentoonstelling *Kunst van Vandaag – Luc Peire* (Alta Ripa, Outrijve, 14.05 – 27.06.1965; expo 65/10 S), publicaties en interviews, programma's voor BRT-Vlaamse Televisie met en rond (werken en tentoonstellingen van) Luc Peire. Ludo Bekkers realiseerde tal van tv-uitzendingen en schreef heel wat teksten over (het werk van) Luc Peire. Voor de Luc Peire-studie blijven volgende bibliografische titels tot het meest interessante bronnenmateriaal behoren:

BEKKERS, Ludo, *Gesprek met Luc Peire*, Streven, jrg. 19, deel II, nr. 11-12, Antwerpen, 08-09.1966, pp. 1066-1073

BEKKERS, Ludo, [Luc Peire], catalogus tentoonstelling *Luc Peire*, Studio Exagon, Knokke, 27.06-14.09.1969 (expo 69/15 S)

BEKKERS, Ludo, *gesprek met Luc Peire*, Museumjournaal, jrg. 14, nr. 4, Amsterdam, 08.1969, pp. 170-176

BEKKERS, Ludo, *Luc Peire; de verticale geometrie*, Kunstbeeld, jrg. 3, nr. 5, Amsterdam, 02.1979, pp. 3,16-17

BEKKERS, Ludo & SIMONS, Ludo, *Curriculum* [tekst van uitzending BRT-Televisie], typoscript (gestencild), Brussel, 26.10.1979, 21 pp.

² expo 67/8 S

Beste Ludo,

Het zou me zeer groot genoeg doen je hier op de opening te zien. Ik geloof dat het de moeite is. Het is voor mij een zeer belangrijk moment.

1° Het "environment" is een zware inspanning geweest. En

2) Dat het Musée Nat. d'Art Moderne het presenteert is een herkenning!

Voor een cineast met oog zijn er sensationele opnamen in te maken. Waarom niet een kort interview in het "environment".

Zeer genegen.

Luc.

De Stichting Luc Peire is Ludo Bekkers uiterst dankbaar voor de schenking. De verworven correspondentie betekent een interessante aanwinst in het kader van verdere Luc Peire-studie.

Restauratieproject Luc Peire

Caroline Witvoet-Rohden & Felicitas Rohden

Naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling Luc Peire te Luxemburg (La Galerie d'Art Contemporain "Am Tunnel" (BCEE), 18.03 – 07.09.2014) werd door de Stichting Jenny & Luc Peire een doortastend restauratieproject ondernomen. Alle olieverfwerken en graphies die te Luxemburg worden tentoongesteld, zijn aan een grondige controle, reiniging- en restauratiebeurt onderworpen. Daarvoor deed de Stichting een beroep op Caroline Witvoet-Rohden en Felicitas Rohden, die sinds geruime tijd een grote restauratiekennis en -ervaring met betrekking tot het werk van Luc Peire hebben opgebouwd. Het abstracte werk van Peire lijkt geen sinecure op restauratiegebied. Problemen dienen zich onder verscheidene vormen aan. Bij controle, diagnose en restauratieve ingrepen zijn specifieke werkwijzen en toepassingen van Peire rond versamenstellingen en -aanbreng aan het licht gekomen. Deze werpen een totaal nieuw licht op de gedifferentieerdheid van lineaire structuren en monochrome vlakinvulling. Peires kunst blijkt op dit gebied nóg rijker dan men aanvankelijk zou vermoeden. Caroline Witvoet-Rohden en Felicitas Rohden formuleren de resultaten van hun expertise op dit terrein.

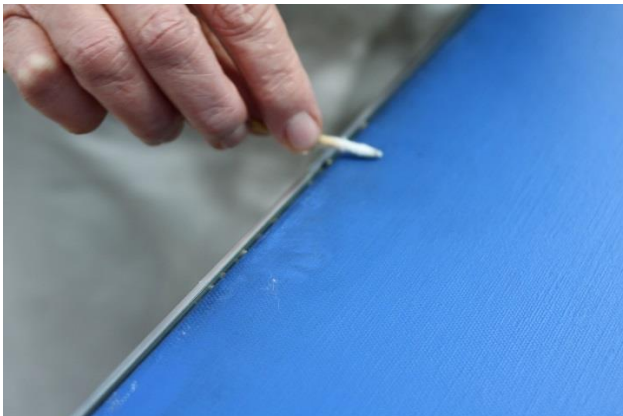
Interessant bij dit restauratieproject is het feit dat we chronologisch het oeuvre van Luc Peire konden behandelen. Het was op die manier mogelijk de evolutie in zijn schildertechniek stap voor stap te volgen.

De vroege expressionistische werken zijn met een klassieke olieverf op pasteuze wijze geschilderd. De problemen die zich bij deze schilderijen stelden, waren overzichtelijk: verfopstuwingen, eventueel met materiaalverlies, spanplooiën, oppervlakkig vuil, vergeelde vernislagen en vervormingen.

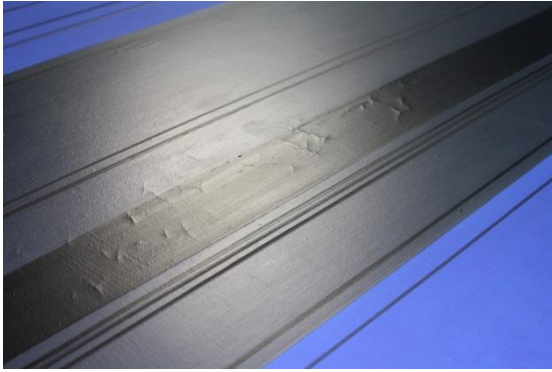
Naarmate de schilderijen naar de abstractie evolueerden, werd de problematiek anders. Vanaf die periode heeft Luc Peire zijn werken niet meer gevernist. Daardoor bleven de schilderijen zonder bescherming blootgesteld aan invloeden van buitenaf.

Peire werkte in zijn monochrome vlakken met glansverschillen, die hij bereikte door de olieverf ofwel te verrijken met olie, waardoor verzadigde kleurvlakken ontstonden of door de olie aan de verf te onttrekken, waardoor matte oppervlakken ontstonden.

De verflagen, rijk aan olie, ontwikkelden een barstenpatroon maar hadden een grotere stabiliteit, terwijl de magere verflagen zeer gevoelig en poreus werden.



Poreuze verflaag *Venici* (1968, CR 1012)



Barstpatroon *Tristan* (1968, CR 1018)



Poreuze verflaag *Torrid* (1988, CR 1367)

Vooral de poreuze en poederende verflagen waren sterk onderhevig aan stof, vingerafdrukken, spatten, vliegenvlekken, krassen en inprentingen van verpakkingsmateriaal. Deze schilderijen waren moeilijk en soms niet te behandelen gezien het zeer delicate oppervlak.

Bij ieder schilderij was het voor ons een voortdurend afwegen om zonder risico te beslissen wat noodzakelijk, mogelijk of onmogelijk was.

De tijd die wij doorbrachten in de kluis van de Stichting, waar wij tijdelijk ons restauratieatelier ingericht hadden, was een boeiende ervaring. Wij danken dan ook het bestuur van de Stichting Luc Peire voor het in ons gestelde vertrouwen en de zeer aangename samenwerking.

Vlaanderen beschermt fresco's van Luc Peire

Marc Peire

Op 12 mei 2014 ondertekende de Vlaamse minister, bevoegd voor het onroerend erfgoed het ministerieel besluit voor de voorlopige bescherming van de twee monumentale fresco's, die kunstenaar Luc Peire (Brugge 1916 – Parijs 1994) in 1951 realiseerde in de privéwoning van zijn broer te Sint-Kruis (Brugge).

De twee 'al fresco'-werken, als enige in hun soort overgebleven binnen het oeuvre van Luc Peire, dragen de titel *Evocatie van Vlaanderen* en *Zeebrugge '51*.



Luc Peire, *Evocatie van Vlaanderen* (fresco, 189 x 443 cm, privéwoning Sint-Kruis)

Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, ligt volgens het ministerieel besluit in de hoge artistieke waarde van de fresco's. Ze "(...) zijn van de hand van Luc Peire, een kunstenaar met internationale faam. Deze werken zijn unieke voorbeelden van 20^{ste}-eeuwse frescoschilderkunst in Vlaanderen en vormen een belangrijke stilistische stap in het totale oeuvre van Luc Peire, een fase gekenmerkt door abstrahering en vereenvoudiging waarbij de menselijke uitdrukkingen tot het minimale werden herleid en waarbij het verticalisme een belangrijke rol gaat spelen (...)"

Het beschermen van deze uitzonderlijke muurfresco's in hun omgeving, is een hoogst respectvolle erkenning vanwege de Vlaamse Overheid tegenover Luc Peire als internationaal gerenommeerd kunstenaar. Temeer omdat Peires onbeschermde fresco's (eveneens uit 1951) in het voormalige Noordzeehotel van toparchitect Huib Hoste te Knokke in 2006 vernietigd werden.

De fresco's van Luc Peire te Sint-Kruis worden opgenomen in de 26^{ste} editie van Open Monumentendag Vlaanderen (zondag 14 september 2014) die thematisch uitgebouwd wordt onder "Erfgoed vroeger, nu en in de toekomst".

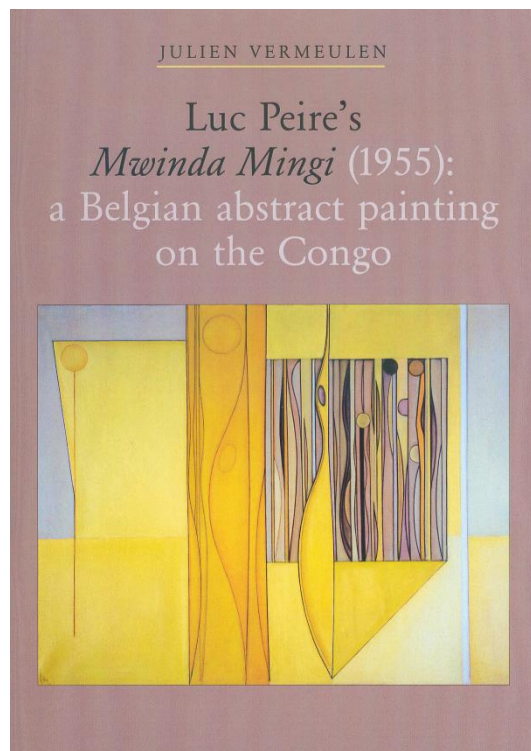
Mwinda Mingi van Luc Peire belicht

Marc Peire

Dr. Julien Vermeulen schreef in 2012 een uitvoerig en sterk essay over het doek *Mwinda Mingi* ('Groot Licht') van Luc Peire: *Luc Peire's Mwinda Mingi (1955): a Belgian abstract painting on the Congo*.

De bijdrage werd gepubliceerd in *Acta Academica supplementum 2012(1)*, The University of the Free State, SUN MeDIA, E S de Villiers-Human. Guest editor, Bloemfontein, 2012, pp. 156-188.

Dit essay (in het Engels) verscheen nu in een separate overdruk met steun van de Stichting Luc Peire.



Het gele doek met de *Lingala*-titel vormt volgens de auteur de bekroning van Peires ingrijpende stijlevolutie die zich vanaf de jaren 1952-53 op het eiland Tenerife en in Belgisch Congo voltrok en nadien doorzette.

Vermeulen situeert het werk in de brede context van de Belgische koloniale cultuur en toont aan dat de kunstenaar zich ver hield van conventionele, gepopulariseerde koloniekunst. Op Tenerife en in Belgisch Congo vond Peire de inspiratie om op een innovatieve manier de weg naar een abstracte metafysica, constructieve en spirituele kunst uit te bouwen.

De auteur is er met een verhelderende analyse in geslaagd de uniciteit van Peires abstrahering, gevoed door het beeld van de zwarte vrouw in de kolonie, te onderzoeken en te doorgronden.

ADDENDA & ERRATA

Luc Peire *Catalogue Raisonné of the Oil Paintings* (Lannoo, Tielt, 2005)

CR 37 **Strand**

Seaside
ILP 32 – 1935
Oil on canvas, 50 x 60 cm



In de catalogus wordt dit doek niet afgebeeld. In de archieven van Luc Peire was geen foto bewaard. Het werk werd vroeger door Luc Peire verkocht aan een Gentse verzamelaar. Het werd in 2014 aangekocht door Galerie St-John (Gent). Raf Steel van Galerie St-John bezorgde ons een foto. Het werk is recto (rechts onder) gesigneerd.

CR 1044 **Studie Glamour**

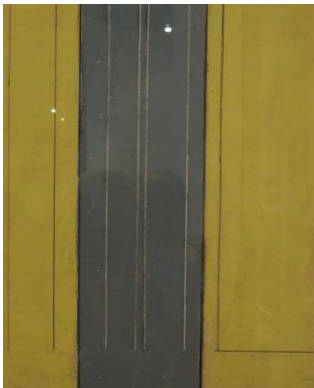
Study for Glamour
ILP 812 – 1969
Oil on canvas, 35 x 27 cm



In de catalogus wordt dit werkje niet afgebeeld. In de archieven van Luc Peire was geen reproductie bewaard. De studie kwam bij Kunstgalerij De Vuyst in veiling op 01.03.2014. Het veilinghuis bezorgde ons een foto. Het werkje is verso en ook recto (rechts onder) gesigneerd.

**CR 1060a [Ontwerp voor Wakken]
IMP 1939 – 1970-1971 (?)**

Oil on paper , 27 x 22 cm



Dit werk is niet opgenomen in de catalogus. Luc Peire zelf heeft het niet vermeld in zijn identificatieregister. In de archieven is hierover geen informatie teruggevonden. Het schilderij is niet gedateerd, niet gesigneerd. Onderzoek wijst uit dat Luc Peire het als ontwerp voor zijn serigrafie Wakken (1971, 100 ex + A-Z, S 21) moet hebben gerealiseerd. Het werk werd via Kunstgalerij De Vuyst (buiten veiling) verkocht en tentoongesteld in Antwerpen in Art Gallery Callewaert-Vanlangendonck (expo 2013/7 S).

ADDENDA BIBLIOGRAFIE LUC PEIRE

1969

VAN PARYS, Guido (red.), *Tijdschrift voor sociale wetenschappen. Driemaandelijks publiekatie van het seminarie voor Sociologie*, Rijksuniversiteit Gent, jrg. 14, nr. 2, Gent, 1969, pp. 155-284 [bandontwerp: tekening 291B van Luc Peire]

1980

DE VOS, Luk, LOUAGE, Jaki & MAES, Jean-Marie (red.), *Ivo Michiels: Een Letterwerker aan het Woord*, Heidelberg-Orbis, Hasselt, 1980, 360 pp. [LP: pp. 306, 309, 310, 311, 314, 316]

MEYER ZU EISSEN, Annette, *Spiegel und Raum in der bildenden Kunst der Gegenwart, Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultät der Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität zu*

Bonn, Druck : Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität, Bonn, 1980, 280 pp. [LP: pp. 196-197, 200, 205, 220, 253, 263, 271, 273, 275, 276]

2010

DECRON, Benoît, VOUTERS, Bruno e.a., *LaM. A History. Lille métropole Musée d'art moderne, d'art contemporain et d'art brut*, LaM, Villeneuve d'Ascq, 09.2010, 272 pp. [LP: pp. 57, 81, 83, 100]

STIEVENARD, Jean-Michel, *L'Art moderne à Villeneuve d'Ascq. Histoire d'un musée et d'une collection*, Éditions Ravet-Anceau, Villeneuve d'Ascq, 09.2010, 256 pp. [LP: pp. 210, 216, 218, 220]

2011

NECHVATAL, Joseph, *Immersion Into Noise*, Open Humanities Press, An imprint of MPublishing - University of Michigan Library, Ann Arbor, 2011, 272, pp. [LP: p. 193]

<http://quod.lib.umich.edu/cqj/p/pod/dod-idx/immersion-into-noise.pdf?c=ohp;idno=9618970.0001.001>

2012

BERNAERTS, Lars, VANDEVOORDE, Hans & VERVAECK, Bart (red.), *Ivo Michiels intermediaal*, Academia Press. SEL-Reeks 5, Gent, 2012, 200 pp. [LP: pp. 10, 61, 64-65, 159, 164-168, 171]

VAN ONGEVAL, Isabelle, *De kunstenaarsbrieven. Briefwisseling tussen Ivo Michiels en beeldend kunstenaars 1954-1968*. In: Lars Bernaerts, Hans Vandevoorde & Bart Vervaeck (red.): *Ivo Michiels intermediaal*, Academia Press. SEL-Reeks 5, Gent, 2012, pp. 61-67

T'SJOEN, Yves & NUYENS, Bart, *Michiels als kunstcriticus. Poëtische verschuivingen in de opstellen van Het Handelsblad (1948-1957)*. In: Lars Bernaerts, Hans Vandevoorde & Bart Vervaeck (red.): *Ivo Michiels intermediaal*, Academia Press. SEL-Reeks 5, Gent, 2012, pp. 159-171

VERMEULEN, Julien, *Luc Peire's Mwindi Mingi (1955): a Belgian abstract painting on the Congo*, in: Acta Academica supplementum 2012(1), The University of the Free State, SUN MeDIA, E S de Villiers-Human. Guest editor, Bloemfontein, 2012, pp. 156-188

2013

SAUWEN, Rik, *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Het museum op de boekenplank* [pp. 14-109 in: *50 jaar Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen*], Gent, 2013, 176 pp. [LP: pp. 32-33]

ANONIEM, *Abstraction construite. Geneviève Claisse, Luc Peire, Baudoin Luquet, Jo Delahaut, Patrick Bougelet*, LaM, Villeneuve d'Ascq (ploofolder bij tentoonstelling), 08.06.2013 - 12.01.2014, z.p.

PEIRE, Marc & SOETAERT, Els (red.), *Succesvolle Open Monumentendag Vlaanderen 2012*, Bulletin Stichting Jenny & Luc Peire, jrg. 11, nr. 11, Knokke-Dorp, 07.2013, p. 3

http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_NL_2013.pdf, Knokke-Dorp

PEIRE, Marc & SOETAERT, Els (red.), *Le succès au rendez-vous pour l'Open Monumentendag Vlaanderen 2012 (Journée 2012 du Patrimoine en Flandre)*, Bulletin Fondation Jenny & Luc Peire, 11e année, n° 11, Knokke-Dorp, 07.2013, p. 3

http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_FR_2013.pdf, Knokke-Dorp

PEIRE, Marc & SOETAERT, Els (red.), *Hommage Roland De Brock (1935-2012)*, Bulletin Stichting Jenny & Luc Peire, jrg. 11, nr. 11, Knokke-Dorp, 07.2013, p. 4

http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_NL_2013.pdf, Knokke-Dorp

PEIRE, Marc & SOETAERT, Els (red.), *Hommage Roland De Brock (1935-2012)*, Bulletin Fondation Jenny & Luc Peire, 11e année, n° 11, Knokke-Dorp, 07.2013, p. 4

http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_FR_2013.pdf, Knokke-Dorp

- PEIRE, Marc, *Luc Peire & Michel Seuphor*, Bulletin Stichting Jenny & Luc Peire, jrg. 11, nr. 11, Knokke-Dorp, 07.2013, pp. 5-11
http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_NL_2013.pdf, Knokke-Dorp
- PEIRE, Marc, *Luc Peire & Michel Seuphor*, Bulletin Fondation Jenny & Luc Peire, 11e année, n° 11, Knokke-Dorp, 07.2013, pp. 5-10
http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_FR_2013.pdf, Knokke-Dorp
- ADRIAENS-PANNIER, Anne, *Luc Peire. Herdenkingsjaar 2014*, Bulletin Stichting Jenny & Luc Peire, jrg. 11, nr. 11, Knokke-Dorp, 07.2013, pp. 11-12
http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_NL_2013.pdf, Knokke-Dorp
- ADRIAENS-PANNIER, Anne, *Luc Peire particulièrement à l'honneur en 2014*, Bulletin Fondation Jenny & Luc Peire, 11e année, n° 11, Knokke-Dorp, 07.2013, p. 11
http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_FR_2013.pdf, Knokke-Dorp,
- PERSIN, Patrick-Gilles, *Luc Peire in Luxemburg*, Bulletin Stichting Jenny & Luc Peire, jrg. 11, nr. 11, Knokke-Dorp, 07.2013, p. 12
http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_NL_2013.pdf, Knokke-Dorp
- PERSIN, Patrick-Gilles, *Luc Peire à Luxembourg*, Bulletin Fondation Jenny & Luc Peire, 11e année, n° 11, Knokke-Dorp, 07.2013, p. 11
http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_FR_2013.pdf, Knokke-Dorp
- PEIRE, Marc, *Worden de fresco's van Luc Peire te Sint-Kruis beschermd?*, Bulletin Stichting Jenny & Luc Peire, jrg. 11, nr. 11, Knokke-Dorp, 07.2013, pp. 12-13
http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_NL_2013.pdf, Knokke-Dorp
- PEIRE, Marc, *Les fresques de Luc Peire à Sint-Kruis sont-elles protégées?*, Bulletin Fondation Jenny & Luc Peire, 11e année, n° 11, Knokke-Dorp, 07.2013, pp. 12-13
http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_FR_2013.pdf, Knokke-Dorp
- PEIRE, Marc & SOETAERT, Els (red.), *Addenda & Errata. Luc Peire. Catalogue Raisonné of the Oil Paintings (Lannoo, Tielt, 2005)*, Bulletin Stichting Jenny & Luc Peire, jrg. 11, nr. 11, Knokke-Dorp, 07.2013, pp. 14-19
http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_NL_2013.pdf, Knokke-Dorp
- PEIRE, Marc & SOETAERT, Els (red.), *Addenda & Errata. Luc Peire. Catalogue Raisonné of the Oil Paintings (Lannoo, Tielt, 2005)*, Bulletin Fondation Jenny & Luc Peire, 11e année, n° 11, Knokke-Dorp, 07.2013, pp. 13-18
http://www.lucpeire.com/bulletins/11_Bulletin_11_FR_2013.pdf, Knokke-Dorp
- SWIMBERGHE, Piet, *In het spoor van onze kunstschilders aan zee. Gespot: kunstwerken*, Knack Weekend Black Knokke-Heist - Roularta Media Group Roeselare, Brussel, 31.07.2013, [LP: p. 66]
- PAS, Johan, *Bastion of Bakermat?* [pp. 45-85 in: *Contradicties / Contradictions. Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen 2013-1663*, AsaMER / Paper Kunsthalle vzw, Gent, 2013, 302 pp.] [LP: pp. 56, 57, 75, 76, 134, 135]
- MATTELAER, Paul, *Woning De Beir - Luc Peire*, mailbericht (print), Brugge, 29.09.2013, 2 pp.
- PS, *Herontdek de Belgische abstracten*, Knack online, 30.09.2013, <http://archive.today/f9vwU>
- PEIRE, Marc, *Art Gallery Callewaert-Vanlangendonck 03.10.2013* [tekst toespraak opening tentoonstelling], print, Sint-Kruis, 09.2013, 3 pp.
- ANONIEM, *Stichting Jenny & Luc Peire, Activiteiten Kunst Privé*, Bijlage De Morgen, 02.10.2013, p. 9

PEIRE, Marc, *Luc Peire: mens en ruimte* [in: catalogus tentoonstelling *Avant-garde in België na 1945 / 5 Luc Peire. Een verticaal ritme*], Art Gallery Callewaert-Vanlangendonck, Antwerpen, 03.10-23.11.2013, [z.p.]

VANLANGENDONCK, Yoeni, *Retrospectieve Luc Peire (1916-1994). Tontoongestelde werken: van Congo tot graphie* [in: catalogus tentoonstelling *Avant-garde in België na 1945 / 5 Luc Peire. Een verticaal ritme*], Art Gallery Callewaert-Vanlangendonck, Antwerpen, 03.10-23.11.2013, [z.p.]

ANONIEM, *Michèle Broutta. L'édition exemplaire(s)*, Journal d'exposition. Musée du dessin et de l'estampe originale, Gravelines, 19.10.2013 - 26.01.2014, [z.p.]

BAETEN, Martin, *Luc Peire samenwerking*, print typoscript, Gistel, 11.2013, 2 pp.

FONTIER, Jaak, *Herinneringen aan Jenny en Luc Peire*, typoscript, Brugge, 11.2013, 8 pp.

SERVELLÓN, Sergio, *Michel Seuphor* [editie n.a.v. tentoonstelling Michel Seuphor, FeliXart Museum Drogenbos 17.11.2013 -09.03.2014], Pandora Publishers - Felixart Museum - Wienand Verlag, Antwerpen - Drogenbos - Köln, 11.2013, 296 pp. [LP: pp. 153, 240 [N], 267 [F], 287 [D]]

VAN DER NEUT, Ruud, *Synergy in the Antwerp Art Trade. 14 Antiques & 9 Contemporary Art Galleries*. Callewaert-Vanlangendonck Gallery, ART-A (Ed. Dick Graaff), nr. 3, Antwerpen, 11.2013, pp. 101-102

COLLIN, Andrée, *Traces Belges au Maroc. Chronique d'une présence inattendue / Sporen van Belgen in Marokko. Kroniek van een onverwachte aanwezigheid*, Editions La Croisée des Chemins / Borgerhoff & Lamberigts, Casablanca (Maroc) / Gent (België), 2013 (Eerste druk / Première édition : 02.2014), 304 pp. [LP : pp. 216, 217, 220-221, 287, 297, 301-302]

2014

DELBAERE, Etienne, *Zes Meditaties bij het werk van Luc Peire [in bewondering voor Luc Peire. Catalogue Raisonné of the Oil Paintings]*, manuscript, Oostende, 02.2014, 4 pp.

ANONIEM [NEVE, Laura & LAOUREUX, Denis], *Abstractions géométriques belges. De 1945 à nos jours. Guide du visiteur / Geometrische abstracties in België. 1945 tot heden. Bezoekersgids*, BAM Mons, Mons, 22.03-13.07.2014, 2 x 14 pp. (F/N) [LP: p. 8]

NEVE, Laura & LAOUREUX, Denis, *Abstractions géométriques belges de 1945 à nos jours*, Pandora Publishers, Anvers / BAM (Beaux-Arts Mons), Anvers, 03.2014, 144 pp. [LP: pp. 14, 69, 70-71, 72, 101, 109, 121, 122]

BECKER, Nathalie, *A la galerie Am Tunnel. Le chantre du "Verticalisme". Rétrospective consacrée au peintre belge Luc Peire*, Luxemburger Wort, Luxembourg, 09.04.2014, p. 13

ONROEREND ERFGOED VLAANDEREN (GILTÉ, Stefanie), *Beschermingsvoorstel Woning met fresco's van Luc Peire, Polderhoeklaan 31 Brugge (Sint-Kruis)*, typoscript (print), Onroerend Erfgoed, Brussel, 09.04.2014, 7 pp.

DELBAERE, Etienne, *Drie haiku's ter nagedachtenis van Luc Peire*, manuscript, Oostende, 04.2014, 1 p.

LECLERCQ, Catherine, *Luc Peire. Actualités. 25 avril 2014*, Koregos (Revue et encyclopédie multimédia des arts), www.koregos.org, 25.04.2014

HAENTJENS, Elien, *Dromen van Kunst. Een nacht in hotel annex Galerij Simoncini in Luxemburg-stad. Belgische kunst*, De Standaard (katerne Wonen en Reizen), Groot-Bijgaarden, 26-27.04.2014, p. 5

MINISTERIEEL BESLUIT, *Vlaamse Regering (V 745 12.05.2014). Ministerieel besluit tot vaststelling van een ontwerp van lijst van de als monument te beschermen woning met fresco's van Luc Peire in Brugge* (ondertekend door Vlaams minister Geert Bourgeois, 12.05.2014), kopie, [Brussel], 12.05.2014, 2 pp.

PEIRE, Marc, *Persbericht 22.05.2014. Vlaanderen beschermt fresco's van Luc Peire*, typoscript (print), Sint-Kruis, 22.05.2014, 1 p.

DECLERCQ, Aline, *Vlaams minister Bourgeois heeft twee muurfresco's van Luc Peire voorlopig beschermd*, typoscript (print), 23.05.2014, 1 p., <http://www.focustv.be/nieuws/frescos-van-luc-peire-voorlopig-beschermd>

ADDENDA EXPOSITIES LUC PEIRE

2013/5 *Happy Birthday Dear Academie*, MAS, Antwerpen, 08.09.2013 - 26.01.2014, **CR 560**

2013/6 *De Modernen. Duo's*, Koningin Fabiolazaal, Antwerpen, 21.09.2013 - 20.04.2014, **CR 822**

2013/7 S *Luc Peire (1916-1994), een verticaal ritme*, Art Gallery Callewaert-Vanlangendonck, Antwerpen, 03.10-23.11.2013, **CR 489, CR 675, CR 705, CR 890, CR 1060a, CR 1109**

2013/8 *Hommage Roland De Brock*, Atelier Luc Peire - Stichting/Fondation Jenny & Luc Peire, Knokke-Dorp, 12-13.10.2013, **CR 144, CR 191, CR 425, CR 455, CR 534, CR 645, CR 961, CR 1380**

2013/9 *Michèle Broutta. L'édition exemplaire(s)*, Musée du Dessin et de l'Estampe originale de Gravelines, Gravelines, 19.10.2013 - 26.01.2014

2013/10 *art gent*, Flanders Expo, Gent, 29.11-03.12.2013, **CR 584** (Galerie AP'ART), **CR 1199** (Galerie Lingier)

2013/11 *Mooi en gezond! Nieuwjaarskaarten uit de collectie Stephan Peleman*, Galerie S&S, Antwerpen (Borgerhout), 14-21.12.2013

2014/1 *De Modernen. Duo's 2. Een keuze uit de collecties van het KMSKA en de Provincie Antwerpen, i.s.m. Jongbloed (jongerencrew van het Museum)*, Koningin Fabiolazaal, Antwerpen, 01.02-20.04.2014, **CR 822**

2014/2 *Eurantica. Stand A-02 NF Art Gallery (Zoersel)*, Brussels Expo (Heysel), Brussel, 14-23.03.2014

2014/3 *TEFAF 2014 (Patrick Derom Gallery)*, Exhibition & Congress Centre, Forum 100, Maastricht, 14-23.03.2014, **CR 830**

2014/4 S *Luc Peire, du figuratif au vertical*, Galerie d'Art Contemporain "Am Tunnel", BCEE, Luxembourg (Ville), 18.03 - 07.09.2014, **CR 32, CR 45, CR 46, CR 49, CR 51, CR 58, CR 109, CR 141, CR 144, CR 178, CR 191, CR 204, CR 273, CR 274, CR 305, CR 342, CR 370, CR 405, CR 425, CR 426, CR 452, CR 455, CR 463, CR 489, CR 493, CR 522, CR 527, CR 534, CR 551, CR 566, CR 589, CR 591, CR 592, CR 593, CR 605, CR 607, CR 610, CR 621, CR 622, CR 629, CR 637, CR 651, CR 680, CR 700, CR 751, CR 761, CR 771, CR 783, CR 789, CR 826, CR 834, CR 848, CR 872, CR 875, CR 903, CR 914, CR 922, CR 923, CR 932, CR 949, CR 997, CR 1000, CR 1001, CR 1008, CR 1042, CR 1055, CR 1157, CR 1193, CR 1211, CR 1324, CR 1335, CR 1338, CR 1353, CR 1360, CR 1367, CR 1377, CR 1378, CR 1379, CR 1380, CR 1390, CR 1391, CR 1398**

2014/5 *Abstractions géométriques belges. De 1945 à nos jours / Geometrische abstracties in België. 1945 tot heden*, BAM (Beaux-Arts Mons), Mons, 22.03-13.07.2014, **CR 639, CR 1151**

2014/6 *"Ouvertures des Réserves". Art construit – Art abstrait. Dessins, gravures, sérigraphies et sculptures. Vincent Batbedat, Marino di Teana, Luc Peire, Alicia Penalba, Louis Thomas D'Hoste, Michel Seuphor*, Galerie Michèle Broutta, Paris, 18.06-11.07.2014

ADDENDA VEILINGEN OLIEVERFWERKEN LUC PEIRE

Notte, 1963, **CR 865**

26.10.2013, De Vuyst, Lokeren, veiling 156, lotnr. 336, cat. [repro kleur]

Tour d'ivoire, 1963, **CR 867**

26.10.2013, De Vuyst, Lokeren, veiling 156, lotnr. 334, cat. [repro kleur]

Palenque, 1965-1966, **CR 962**

26.05.2014, Cornette de Saint Cyr, Bruxelles, 1060 Bruxelles, lotnr. 83, cat. [repro kleur]

Studie Glamour, 1969, **CR 1044**

01.03.2014, De Vuyst, Lokeren, veiling 157, lotnr. 405, cat. [repro kleur]

Astral, 1977, **CR 1177**

17.05.2014, De Vuyst, Lokeren, veiling 158, lotnr. 450, cat. [repro kleur]

Zenon, 1980, **CR 1264**

26.05.2014, Cornette de Saint Cyr, Bruxelles, 1060 Bruxelles, lotnr. 85, cat. [repro kleur]

Oulti, 1981, **CR 1313**

26.10.2013, De Vuyst, Lokeren, veiling 156, lotnr. 514, cat. [repro kleur]

Cyan, 1992, **CR 1396**

26.05.2014, Cornette de Saint Cyr, Bruxelles, 1060 Bruxelles, lotnr. 84, cat. [repro kleur]

Redactie: Marc Peire & Els Soetaert